

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Οικονομικών Σπουδών και Διοίκησης

Πτυχιακό Πρόγραμμα Αστυνομικών Σπουδών

Πτυχιακή Εργασία

**Η Αστυνόμευση στην Κύπρο Από τα Χρόνια της
Τουρκοκρατίας Μέχρι την Ανεξαρτησία:
Ιστορική Ανασκόπηση και Μετέπειτα Επιρροές**

Κυριάκος Λαγού

**Επιβλέπουσα Καθηγήτρια
Μαρία Κωνσταντίνου**

Ιούνιος, 2017

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Οικονομικών Σπουδών και Διοίκησης

Πτυχιακό Πρόγραμμα Αστυνομικών Σπουδών

Πτυχιακή Εργασία

**Η αστυνόμευση στην Κύπρο από τα χρόνια της
τουρκοκρατίας μέχρι την ανεξαρτησία: Ιστορική
ανασκόπηση και μετέπειτα επιρροές**

Κυριάκος Λαγού

**Επιβλέπουσα Καθηγήτρια
Μαρία Κωνσταντίνου**

Η παρούσα πτυχιακή εργασία υποβλήθηκε προς μερική εκπλήρωση των
απαιτήσεων για απόκτηση πτυχιακού τίτλου σπουδών
Στον Κυριάκο Λαγού
από τη Σχολή Οικονομικών Σπουδών και Διοίκησης
του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου.

Ιούνιος, 2017

Ὀλβιος, ὅστις ἱστορίας ἔσχε μάθησιν

(τυχερός αὐτός που διδάχτηκε ἱστορία)

Ευριπίδης, 480-406 π.Χ.

Περίληψη

Με την παρούσα εργασία, επιδιώκεται η παρουσίαση του ιστορικού ανάπτυξης της αστυνόμευσης στην Κύπρο, από την απαρχή της οθωμανικής κατάκτησή της μέχρι την ίδρυση της Κυπριακής Δημοκρατίας. Μέσα από ένα επί μέρους διαχωρισμό των περιόδων της τουρκοκρατίας και αγγλοκρατίας, παρουσιάζονται οι λειτουργίες κοινωνικού ελέγχου που εφάρμοζαν κατά τη διακυβέρνησή τους οι δύο κατακτητές. Ειδικότερα, γίνεται αναφορά στο εκάστοτε ισχύων ποινικό δίκαιο, καθώς και στη δημιουργία, εξέλιξη και λειτουργία των διαφόρων αρχών επιβολής του νόμου που λειτουργούσαν στις υπό αναφορά ιστορικές περιόδους, με ιδιαίτερη έμφαση στις αστυνομικές δυνάμεις.

Μέσα από την έρευνα, έχει καταδειχτεί ότι και οι δύο κυρίαρχοι είχαν εφαρμόσει αριθμό κανόνων και μηχανισμών που αποσκοπούσαν στην επιβολή της εξουσίας τους στο νησί, καθώς και στην άσκηση κοινωνικού ελέγχου στους υπόδουλους Κυπρίους. Οι Οθωμανοί, εφάρμοζαν τους ίδιους μηχανισμούς αστυνόμευσης όπως και στην υπόλοιπή τους αυτοκρατορία. Από την άλλη, οι Βρετανοί προσπάθησαν να εισαγάγουν το αποικιακό πρότυπο αστυνόμευσης. Διατήρησαν, όμως, αρκετά στοιχεία από το οθωμανικό προγενέστερό του.

Οι πολιτικές που υλοποίησαν οι Βρετανοί κατά τη διακυβέρνησή τους, είχαν εδραιωθεί σε τέτοιο βαθμό, ώστε το νομικό πλαίσιο και οι πρακτικές κοινωνικού ελέγχου της αποικιακής αστυνόμευσης, συνέχισαν να υφίστανται και να λειτουργούν χωρίς ουσιαστικές μεταβολές, για αρκετά χρόνια και μετά την ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας. Είναι, εξάλλου, χαρακτηριστικό το γεγονός ότι μέχρι και σήμερα, εξακολουθούν να επηρεάζουν αρκετές από τις λειτουργίες της σύγχρονης κυπριακής αστυνομίας.

Summary

The aim of this thesis is to critically present the historical development and evolution of policing in Cyprus, from its initial stages in the Ottoman period up to the establishment of the Republic of Cyprus. By considering the various stages of Ottoman and British rule, the thesis examines the social controls implemented by the two occupying powers. Specifically, it discusses the penal law in force at different times, as well as the establishment, development and function of the various law enforcement agencies operating during the periods in question, with particular emphasis being given to the police.

The thesis demonstrates that both of the ruling powers implemented a number of regulations and mechanisms which aimed at imposing their own control on the island, as well as at exercising social control over the subjugated Cypriots. The Ottomans enforced the same policing mechanisms as in the other areas of their empire, while the British introduced the colonial model of policing, retaining simultaneously quite a few elements of the previous Ottoman period.

The policies enforced by the British during their rule were established to such a large degree, that the legal framework and social control practices, imposed continued to exist and operate without substantial changes for quite a few years following the establishment of the Republic of Cyprus. Besides, the fact that up until now they still continue to influence quite a few of the operations and functions of the Cyprus Police is characteristic of this.

Ευχαριστίες

Ολοκληρώνοντας την παρούσα πτυχιακή εργασία, θα ήθελα να αποδώσω θερμότερες ευχαριστίες στην ακαδημαϊκή μου σύμβουλο, κα Μαρία Κωνσταντίνου για την πολύτιμη της βοήθεια και καθοδήγηση που μου παρείχε πρόθυμα καθ' όλη τη διάρκεια της έρευνας και εκπόνησης της παρούσας εργασίας.

Θερμές ευχαριστίες, οφείλω και στην Έφορο Κρατικού Αρχείου Κύπρου, κα Έφη Παρπαρίνου, καθώς και στη λειτουργό του Κρατικού Αρχείου, κα Έλενα Ιωάννου, οι οποίες μου επέτρεψαν να έχω πρόσβαση σε σπάνιες αρχειακές πρωτογενείς πηγές, αποτελούμενες από αυθεντικά παλαιά έγγραφα και εκδόσεις. Ευχαριστίες, οφείλω και στη βιβλιοθηκονόμο της Αστυνομικής Ακαδημίας, κα Μαρία Παπαμάρκου, η οποία υπομονετικά με βοήθησε στην εξασφάλιση πολύτιμων, για την εργασία μου, βιβλίων και εκδόσεων.

Τέλος, θα ήταν παράλειψή μου να μην ευχαριστήσω τη σύζυγο μου Θεοπίστη και τα τρία παιδιά μου, Δέσποινα, Στυλιανό και Συμεών, για την υπομονή αλλά και το σεβασμό που επέδειξαν τόσο στις προσωπικές όσο και στις ακαδημαϊκές μου απαιτήσεις.

Περιεχόμενα

	Σελ.
1. Εισαγωγή	1
1.1 Σκοπός έρευνας	1
1.2 Ερευνητικό πεδίο	2
1.3 Μεθοδολογία έρευνας	3
2 Από την Οθωμανική κατάκτηση έως την εποχή του τανζιμανίου	4
2.1 Ο νόμος του Ισλάμ	4
2.2 Τήρηση της τάξης και Αστυνόμευση	6
2.2.1 Οι σούπασηδες	7
2.2.2 Οι μουχτεσίπηδες	8
2.2.3 Οι μουδίρηδες	8
2.3 Στρατιωτική αστυνόμευση	8
3 Η περίοδος της μεταρρύθμισης του Οθωμανικού Κράτους	11
3.1 Νομικό πλαίσιο της αστυνόμευσης	12
3.2 Ο ρόλος των τοπικών διοικήσεων	13
3.2 Χωροφυλακή και ζαπτιέδες	13
3.4 Οι τεφτίσηδες	16
3.5 Οι τσαούσηδες	17
4 Η εδραίωση της Βρετανικής κατοχής και η Οργάνωση της αστυνόμευσης	18
4.1 Δικαστικό και νομικό σύστημα	19
4.2 Η νέα Στρατιωτική Αστυνομία	20
4.2.1 Δημοτική Αστυνομία	21
4.2.2 Σώμα Κυπρίων Σκαπανέων	22

4.3	Αγροφυλακή	22
4.4	Οι μουχτάρηδες	23
5	Η Ανάπτυξη του Κυπριακού Αποικιακού Πρότυπου Αστυνόμευσης	25
5.1	Μιλιταριστική επιρροή και προεκτάσεις	27
5.2	Ανάπτυξη και προεκτάσεις αστυνομικής πρακτικής	27
5.2.1	Οι Αστυνομικοί Σταθμοί Υπαίθρου	28
5.2.2	Διερεύνηση του σοβαρού εγκλήματος	29
6	Η πλήρης αποικιοποίηση της Κύπρου και ο εκσυγχρονισμός της Αστυνόμευσης (1925 - 1955)	30
6.1	Εφαρμογή του κοινοδικαίου	30
6.2	Εκσυγχρονισμός στην αστυνόμευση	31
6.2.1	Αναδιοργάνωση του Τμήματος Ανίχνευσης Εγκλημάτων	33
6.2.2	Τροχαία Αστυνόμευση	34
6.2.3	Δημιουργία Ειδικού Κλάδου Πληροφοριών	35
7	Η Αστυνόμευση κατά τον απελευθερωτικό αγώνα	37
7.1	Η πρώτη αντίδραση	37
7.2	Η εξ' ανάγκης αναδιοργάνωση της αστυνομίας	39
7.3	Αύξηση προσωπικού και δημιουργία νέων τμημάτων	40
7.4	Βρετανικές ενισχύσεις	41
7.5	Αξιοποίηση πληροφοριών	42
7.6	Γυναίκες στην αστυνόμευση	43
8	Η μετάβαση στην ανεξαρτησία	45
9	Συμπεράσματα	47
	Βιβλιογραφία	50

Κεφάλαιο 1

Εισαγωγή

Η αστυνόμευση, αποτελεί ένα ουσιώδες κομμάτι του συνόλου των δραστηριοτήτων του συστήματος της ποινικής δικαιοσύνης κάθε χώρας. Ως έννοια, η αστυνόμευση συνιστά μια πτυχή των διαδικασιών που γίνονται για τον κοινωνικό έλεγχο και, κατ' επέκταση, την προστασία της κοινωνίας. Έχει, δηλαδή, σχέση με την επιτήρηση του κοινωνικού συνόλου και την επιβολή κυρώσεων σ' αυτό, αποσκοπώντας στην προστασία της κοινωνίας και τον κοινωνικό της έλεγχο. Μία λειτουργική προϋπόθεση με σημαντικότατο ρόλο στην πραγματοποίηση του κοινωνικού ελέγχου, αποτελεί και η αστυνομία (Newburn & Reiner, 2007).

Στην Κύπρο, από αρχαιοτάτων χρόνων οι διάφορες ιστορικές πηγές καταδεικνύουν την ύπαρξη μηχανισμών αστυνόμευσης, οι οποίοι είχαν εφαρμοστεί από τους διάφορους κατακτητές αποσκοπώντας στον έλεγχο της τοπικής κοινωνίας. Ιδιαίτερο ιστορικό ενδιαφέρον, παρουσιάζουν οι περίοδοι της τουρκοκρατίας και της αγγλοκρατίας, τόσο για τους χρησιμοποιούμενους μηχανισμούς αστυνόμευσης όσο και για τις διάφορες αρχές που ήταν εξουσιοδοτημένες με την εφαρμογή τους. Από την ανάλυσή τους, διαπιστώνεται ότι οι πολιτικές που εφάρμοσαν οι δύο κατακτητές, έχουν αφήσει ανεξίτηλο το αποτύπωμά τους σε αρκετούς από τους τομείς των δραστηριοτήτων της σύγχρονης κυπριακής αστυνόμευσης.

1.1 Σκοπός έρευνας

Η παρούσα εργασία, αποσκοπεί στην ιστορική ανασκόπηση του φάσματος ανάπτυξης της αστυνόμευσης στην Κύπρο, κατά την περίοδο από την απαρχή της κατάκτησής της από τους Οθωμανούς, μέχρι την ίδρυση της Κυπριακής Δημοκρατίας. Ιδιαίτερη έμφαση, δίδεται στην εξέλιξη της αστυνομίας ως του κατεξοχήν αρμόδιου οργάνου για την αστυνόμευση του τόπου. Στα πλαίσια αυτά, γίνεται αναφορά και στα κυριότερα ιστορικά γεγονότα της περιόδου, τα οποία επέδρασαν σημαντικά στη διαμόρφωση και εξέλιξη της αστυνόμευσης. Παράλληλα, αποσκοπείται η παρουσίαση των κυριότερων πρακτικών

αστυνόμησης της υπό αναφορά περίοδου, οι οποίες είτε εξακολουθούν να εφαρμόζονται έως σήμερα είτε έχουν επηρεάσει δραστικά την άσκηση της σύγχρονης αστυνόμησης στην Κύπρο.

1.2 Ερευνητικό πεδίο

Το κύριο μέρος του ερευνητικού πεδίου, ξεκινά στο δεύτερο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας, όπου γίνεται μια παρουσίαση του νομικού συστήματος της Κύπρου, καθώς και των διαφόρων σωμάτων και αξιωματούχων που ήταν επιφορτισμένοι με την αστυνόμηση, από την απαρχή της οθωμανικής κατάκτησης, στα 1571, μέχρι και το 1839 όπου άρχισε η εποχή της μεταρρύθμισης του τανζιματίου. Η περίοδος της μεταρρύθμισης που εκτείνεται μέχρι την κατάληψη της Κύπρου από τους Βρετανούς, στα 1878, αναπτύσσεται στο τρίτο κεφάλαιο με μία επισκόπηση της καινοτομίας, για την εποχή, νομοθεσίας που σχετίζεται με τις λειτουργίες κοινωνικού ελέγχου των Κυπρίων. Ειδικότερα, γίνεται αναφορά στους ζαπτιέδες, οι οποίοι αποτελούσαν το κυριότερο οργανωμένο σώμα για την επιβολή του νόμου και της τάξης στο νησί.

Η κατάληψη της Κύπρου από τους Βρετανούς και η οργάνωση, τόσο του νομικού όσο και του εκτελεστικού πλαισίου της αστυνόμησης, αναπτύσσεται στο τέταρτο κεφάλαιο. Ιδιαίτερα, γίνεται αναφορά στην οργάνωση της νέας Στρατιωτικής Αστυνομίας, ως της κατ' εξοχήν αρχής επιβολής του νόμου στο νησί, καθώς και στη συνεισφορά των αγροφυλάκων και των μουχτάρηδων. Στη συνέχεια, το πέμπτο κεφάλαιο καταπιάνεται με την ανάπτυξη του κυπριακού αποικιακού προτύπου αστυνόμησης, δίδοντας έμφαση τόσο στο στρατιωτικό όσο και στο συνήθη ρόλο της Κυπριακής Στρατιωτικής Αστυνομίας κατά τις πρώτες δεκαετίες της βρετανικής κατοχής.

Στο έκτο κεφάλαιο, παρουσιάζεται η τριακονταετία από το 1925, όπου η Κύπρος κηρύχτηκε αποικία του Στέμματος, μέχρι και την έναρξη του απελευθερωτικού αγώνα του 1955. Η περίοδος αυτή, χαρακτηρίζεται από την εκ βάθρων αναδιοργάνωση του νομικού συστήματος του νησιού, η οποία είχε επιδράσει στην οργάνωση της αστυνομίας και οδήγησε στον εκσυγχρονισμό των μεθόδων αστυνόμησης. Ακολούθως, στο έβδομο κεφάλαιο, γίνεται αναφορά στην περίοδο του αντιαποικιακού αγώνα και την ολοκληρωτική επικέντρωση στην κατασταλτική αστυνόμηση κατά του επαναστατικού κινήματος, με ιδιαίτερη έμφαση στο ρόλο των Τουρκοκυπρίων και Βρετανών αστυνομικών. Καταληκτικά, στο όγδοο κεφάλαιο, επιχειρείται μια συνοπτική παρουσίαση του δυαδικού εθνικού χαρακτήρα στη σύνθεση και οργάνωση των

δυνάμεων ασφαλείας της νεοσυσταθείσας Κυπριακής Δημοκρατίας, καθώς και στο βαθμό που τα αποικιακά κατάλοιπα επηρέασαν στη διαμόρφωση των λειτουργιών αστυνόμευσης που εφαρμόζονται στην Κύπρο έως σήμερα.

1.3 Μεθοδολογία έρευνας

Λόγω της επί μακρού παρελθούσας ιστορικής περιόδου με την οποία καταπιάνεται η παρούσα μελέτη, αναπόφευκτα η εκπόνησή της έχει βασιστεί εξ' ολοκλήρου στη βιβλιογραφική έρευνα και συγκεκριμένα μέσα από συνολικά 131 βιβλιογραφικές πηγές. Μάλιστα, σε μια προσπάθεια να χρησιμοποιηθούν όσον το δυνατό πιο αυθεντικά στοιχεία, πρωτίστως έχουν αναζητηθεί πρωτογενείς πηγές, μέσα από τη διαθέσιμη ελληνική, τουρκική και, κυρίως, αγγλική βιβλιογραφία, καθώς και νομοθεσίες και έγγραφα της εποχής. Για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού, η έρευνα έχει επικεντρωθεί σε βιβλιοθήκες, στο διαδίκτυο, αλλά και στο Κρατικό Αρχείο, όπου εκεί ανευρέθηκε πληθώρα πολύτιμων αυθεντικών εγγράφων, εκθέσεων και νομοθεσιών. Ωστόσο, και παρά τη βαρύνουσα σημασία που δόθηκε στις αυθεντικές πηγές, έχουν αναζητηθεί και αξιοποιηθεί στοιχεία που προέρχονται μέσα από την περιορισμένη υπάρχουσα σύγχρονη βιβλιογραφία, αποσκοπώντας με τον τρόπο αυτό να αναπτυχθεί όσον το δυνατό πληρέστερα το θέμα.

Κεφάλαιο 2

Από την Οθωμανική κατάκτηση έως την εποχή του τανζιματίου (1571- 1839)

Η Κύπρος, κατακτήθηκε εξολοκλήρου από τους Οθωμανούς Τούρκους στα 1571 και παρέμεινε υπό την κατοχή τους μέχρι τις 12 Ιουλίου 1878, οπότε έγινε κτήση της Μεγάλης Βρετανίας (Ιορδάνους, 2006). Ιστορικά, η οθωμανική κατοχή, χωρίζεται σε δύο περιόδους. Η *πρώτη περίοδος* ξεκινά από το 1571 και εκτείνεται μέχρι την έναρξη της περιόδου των μεταρρυθμίσεων του τανζιματίου (tanzimat), το 1839. Κατά την πρώτη περίοδο της τουρκοκρατίας, οι Οθωμανοί επιχείρησαν να εφαρμόσουν μια ανεκτική πολιτική στην πολυπολιτισμική τους αυτοκρατορία, προσπαθώντας να διατηρήσουν την ενότητά της. Γι' αυτό, στα πρώτα χρόνια από την κατάκτηση της Κύπρου, σταδιακά είχαν αντικαταστήσει το νομικό σύστημα, που ίσχυε από την εποχή των Λουζινιανών και το οποίο στηριζόταν στις Ασσίζες, με τον ιερό μουσουλμανικό νόμο. Η *δεύτερη περίοδος*, η οποία έμεινε γνωστή ως η *περίοδος του τανζιματίου*, χαρακτηρίζεται από τη μεταρρύθμιση και αναδιοργάνωση της αυτοκρατορίας, η οποία αποσκοπούσε στην ισονομία και ισότητα όλων των υπηκόων της. Ο εκσυγχρονισμός αυτός, έμελλε να επιδράσει καταλυτικά σε πάρα πολλούς τομείς της διακυβέρνησης και του νομικού συστήματος της Κύπρου, για αρκετές μετέπειτα δεκαετίες, τόσο κατά την περίοδο της βρετανικής κατοχής όσο και μετέπειτα (Βασιλακάκης και Παπασάββας, 2002).

2.1 Ο νόμος του Ισλάμ

Κατά την πρώτη περίοδο της οθωμανικής κατοχής, η εφαρμογή του νόμου γινόταν σύμφωνα με τη μουσουλμανική αντίληψη και θρησκεία. Υπεύθυνος για την εφαρμογή της δικαστικής εξουσίας στο νησί ήταν ο καδής, ο οποίος διοριζόταν από το σουλτάνο και είχε δικαιοδοσία σε θρησκευτικά, πολιτικά, τοπικά και δικαστικά θέματα (Erdoğan, 2001· Χιδίρογλου, 1975). Διοικητικά, η Κύπρος διαχωρίστηκε σε δεκαέξι κατιλίκια (επαρχίες),

οι πρωτεύουσες των οποίων βρίσκονταν στις πόλεις και στα κυριότερα χωριά. Εκεί λειτουργούσαν ισάριθμα δικαστήρια, στα οποία προσάγονταν όλες οι ποινικές και αστικές υποθέσεις. Των δικαστηρίων αυτών προέδρευαν οι καδήδες ενώ στη Λευκωσία προέδρευε ο αρχηγός τους, ο μουλλάς (Mariti, 1769).

Η δίωξη των αδικημάτων που προβλέπονταν στο ιερό και εθιμικό ποινικό ισλαμικό δίκαιο, γινόταν κυρίως αυτεπάγγελτα από τους καδήδες. Τα αδικήματα ιεραρχούνταν στις εξής κατηγορίες: α) *θρησκευτικά αδικήματα*, όπως εκχριστιανισμός μουσουλμάνου, άρνηση ύπαρξης ή εξύβριση του θεού και κατανάλωση οινοπνευματωδών ποτών, β) *εγκλήματα από πολιτικούς αξιωματούχους*, όπως τυραννία και δωροληψία, γ) *εγκλήματα εναντίον του κράτους*, στα οποία περιλαμβάνονταν η πρόκληση αναταραχής και επανάστασης, δ) *εγκλήματα εναντίον προσώπων*, όπως ανθρωποκτονία, τραυματισμός και εξύβριση, ε) *εγκλήματα κατά περιουσίας*, δηλαδή κλοπή και σφετερισμός, στ) *γενετήσια εγκλήματα*, όπως βιασμός, μοιχεία και πορνεία και τέλος, ζ) *αδικήματα αγορανομίας*. Όσον αφορά στις ποινές που επιβάλλονταν, ξεκινούσαν με επιπλήξεις και εκτείνονταν σε δημόσιους ραβδισμούς, δημεύσεις, φυλακίσεις, εξορίες, καθώς και στην υστάτη των ποινών, τον αποκεφαλισμό. Ωστόσο, η συνηθέστερη ποινή που επιβαλλόταν ήταν το πρόστιμο. Παρότι, η χρηματική ποινή δεν προβλεπόταν από το ισλαμικό δίκαιο, εντούτοις καθιερώθηκε γιατί αποτελούσε σημαντική πηγή κάλυψης των κρατικών εξόδων (Σαρρής, 1990).

Πέραν των πιο πάνω, τα βασανιστήρια καταλάμβαναν τη δεσπόζουσα θέση στο σύνολο των κατασταλτικών μηχανισμών που διέθετε η οθωμανική εξουσία. Αυτά θεωρούνταν νόμιμα και ασκούνταν χωρίς κανένα ενδιασμό. Όταν ένα πρόσωπο κατηγορείτο για παράβαση για την οποία ο ιερός νόμος δεν προνοούσε τιμωρία ή όταν κατά τη δίκη δεν αποδεικνυόταν η ενοχή του, συνήθως δεν αφηνόταν ελεύθερος, ούτε αθωνόταν. Αντίθετα, με διάταγμα του καδή, παραδιδόταν στους σούπασηδες για συνέχιση των ανακρίσεων και απόσπαση ομολογίας με τη χρήση διαφόρων φρικτών βασανιστηρίων (Σαρρής, 1990). Δικαίωμα στην άσκηση βασανιστηρίων επί των ραγιάδων της Κύπρου, είχαν και όλοι οι πολιτικοί και στρατιωτικοί αξιωματούχοι, οι οποίοι συνοδεύονταν από αστυνομικούς υπαλλήλους, κατά την είσπραξη των διαφόρων φόρων και προστίμων (Drummond, 1754).

2.2 Τήρηση της τάξης και Αστυνόμευση

Κατά την πρώτη περίοδο της τουρκοκρατίας, την τάξη και την ασφάλεια στην Κύπρο, εξασφάλιζαν οι καδήδες, μαζί με τους σούπασηδες. Στα μεγαλύτερα γεωγραφικά τμήματα, αστυνόμευση ασκούσαν στρατιωτικοί και πολιτικοί διοικητές (Μπεϊλέρ Μπέι), οι οποίοι υποβοηθούνταν στο έργο τους από διάφορες στρατιωτικές μονάδες (Jandarma Genel Komutanlığı, 2016). Ο Durmaz (2007), αναφέρει ότι η τήρηση της τάξης και ασφάλειας στην οθωμανική επικράτεια, αποτελούσε έργο πολλών οργανισμών, οι περισσότεροι από τους οποίους ήταν στρατιωτικοί. Απ' αυτούς, το επίλεκτο στρατιωτικό σώμα των γενίτσαρων υπήρξε το πιο γνωστό και το πιο ενεργά αναμειγμένο στην αστυνόμευση σώμα. Ωστόσο, στα έγγραφα της εποχής και στη σχετική επί του θέματος βιβλιογραφία, συναντούνται αρκετά στρατιωτικά σώματα ή κρατικοί αξιωματούχοι, όπως οι σπαχήδες, οι κολ-αγάδες και οι μουχτεσίπηδες, οι οποίοι απασχολούνταν με την εξασφάλιση της εσωτερικής τάξης και ασφάλειας.

Στην Κύπρο, μετά την κατάκτησή της από τους Οθωμανούς, επιβλήθηκε το ίδιο διοικητικό, νομικό αλλά και κοινωνικό σύστημα που ίσχυε και στην υπόλοιπη αυτοκρατορία. Για τη διακυβέρνηση του νησιού, ο σουλτάνος εγκατέστησε αμέσως τοπικό κυβερνήτη, ο οποίος διοικούσε με τη βοήθεια ανώτατου στρατιωτικού συμβουλίου (Erdogru, 2001). Η κυπριακή κοινωνία, χωρίστηκε σε δύο τάξεις. Τους ραγιάδες (re'aya), οι οποίοι πλήρωναν φόρους υποτελείας και τους στρατιωτικούς (askeris), οι οποίοι αποτελούσαν το εκτελεστικό όργανο του εκάστοτε κυβερνήτη και των καδήδων. Τη στρατιωτική τάξη, αποτελούσαν κυρίως οι γενίτσαροι και οι σπαχήδες. Ο κυβερνήτης, οι στρατιωτικές δυνάμεις, οι καδήδες και η τοπική αστυνομική δύναμη, την οποία διοικούσαν οι σούπασηδες, αποτελούσαν μέρος ενός συμπαγούς συστήματος κοινωνικού ελέγχου (Brambilla, 2009). Στην ιστοσελίδα της «αστυνομίας» του τουρκοκυπριακού ψευδοκράτους (2014), αναφέρεται ότι καθ' όλη τη διάρκεια της οθωμανικής κατοχής, αστυνομικά καθήκοντα αντιτίθονταν μόνο σε τουρκικής καταγωγής κατοίκους, ενώ στην Κύπρο είχαν εγκατασταθεί πολλοί αστυνομικοί προερχόμενοι από την Τουρκία.

Από τα πιο πάνω, εμφανίζεται ότι στην τουρκοκρατούμενη Κύπρο, δεν λειτουργούσε μόνο μία αστυνομική δύναμη. Το έργο της αστυνόμευσης, αποτελούσε καθήκον αρκετών αρχών, ενώ ο διαμοιρασμός των αστυνομικών καθηκόντων, ανάμεσά τους, ρυθμιζόταν σύμφωνα με τις εκάστοτε διοικητικές πράξεις τόσο του ευρύτερου οθωμανικού κράτους όσο και του τοπικού κυβερνήτη. Μέσα από την έρευνα του αμερικανού καθηγητή Ronald Jennings στα οθωμανικά δικαστικά αρχεία των πρώτων χρόνων της τουρκοκρατίας

(1571–1640), διαπιστώθηκε ότι στην Κύπρο λειτουργούσαν τρία διαφορετικά είδη αστυνομικών αρχών: α) οι σούπασηδες με τους νυκτοφύλακες (*asses basi*), β) οι μουχτεσίπηδες (*muhtesib*) και γ) οι μουδίρηδες (*muhzir*). Τα μέλη και των τριών αρχών, παρουσίαζαν τους εμπλεκόμενους σε δίκη ενώπιον των καδήδων, καταθέτοντας προφορικά και χωρίς να έχουν λάβει προηγουμένως οποιεσδήποτε καταθέσεις ή να έχουν συμπληρώσει κάποια δικογραφία (Erdoğan, 2001· Jennings, 1993). Η πρακτική αυτή, συνεχίστηκε καθ' όλη τη διάρκεια της τουρκοκρατίας και εξακολούθησε να εφαρμόζεται μέχρι τα πρώτα χρόνια της αγγλοκρατίας (Dixon, 1879· Χιδίρογλου, 1975).

2.2.1 Οι σούπασηδες

Η καθεαυτό αστυνομική δύναμη, αποτελείτο από τους *σούπασηδες* οι οποίοι ουσιαστικά δρούσαν ως οι κατά τόπους επαρχιακοί αστυνομικοί διευθυντές (Erdoğan, 2001· Χιδίρογλου, 1975). Οι υπό τη διοίκηση τους άντρες, ονομάζονταν αρχικά *asses basi*, στους οποίους ο Jennings (1993) προσδίδει την ιδιότητα του νυκτοφύλακα, ενώ ο Erdoğan (2001) τους καθορίζει ως αρχιαστυφύλακες. Στην ύπαρξη των *νυκτοφυλάκων* αναφέρεται και η ιστοσελίδα της «αστυνομίας» του τουρκοκυπριακού ψευδοκράτους (2014), στην οποία υποστηρίζεται ότι κατά τα πρώτα χρόνια της οθωμανικής κατοχής, καθήκοντα αστυνόμευσης εκτελούνταν αμισθί από ντόπιους που περιπολούσαν τις πόλεις και τα χωριά κατά τη νύκτα. Περί τις αρχές του 19^{ου} αιώνα, ίσως και προηγουμένως, οι άντρες αυτοί αποκαλούνταν *ζαπίτηδες* (*zabita*) (Kinneir, 1818), που στα τουρκικά σημαίνει «αστυνομικοί» (Tuncay & Καρατζάς, 2000) ή «φύλακες της τάξης και της πειθαρχίας» (Δημητριάδης, 1989). Οι σούπασηδες και οι άντρες τους, είχαν ως κύρια αποστολή τους να επιλαμβάνονται όλων των ανήθικων πράξεων που παραβίαζαν τον ισλαμικό νόμο. Στα πλαίσια αυτά περιπολούσαν τους δρόμους των πόλεων και τιμωρούσαν όλους τους εγκληματίες. Δέχονταν επίσης παράπονα και καταγγελίες από τους πολίτες (Erdoğan, 2001· Jennings, 1993). Τόσο ο Jennings (1993), όσο και η Brambilla (2009) αναφέρουν ότι οι σούπασηδες υπάγονταν στον Κυβερνήτη της Κύπρου και στους κατά τόπους καδήδες. Ωστόσο, οι Ιορδάνους (2006) και Χιδίρογλου (1975), υποστηρίζουν ότι υπάγονταν στους σπαχήδες, γεγονός που δεν μπορεί να αποκλειστεί, αφού και αυτοί είχαν εμπλοκή στην αστυνόμευση και τήρηση της τάξης.

2.2.2 Οι μουχτεσίπηδες

Η άλλη αρχή επιβολής του νόμου, αποτελείτο από τους *μουχτεσίπηδες*. Λειτουργούσε στην Κύπρο από την εποχή των Λουζινιανών, όπου και αποτελούσε τη βασική δύναμη αστυνόμευσης (Παυλίδης, 1992). Ο θεσμός τους, συνεχίστηκε κατά την περίοδο της ενετοκρατίας και τουρκοκρατίας και φαίνεται να εκτείνεται μέχρι τα τέλη της τουρκοκρατίας, οπότεν με νομοθεσία του 1870, αντικαταστάθηκαν από τους *τσαούσηδες* (Νικολαΐδης, 1869). Οι *μουχτεσίπηδες*, ουσιαστικά ασκούσαν μέρος των καθηκόντων που σήμερα εκτελούν η αγορανομία και οι υγειονομικές υπηρεσίες. Είχαν ως βασική αποστολή την τήρηση του νόμου και της τάξης στις δημόσιες αγορές και ήταν εξουσιοδοτημένοι να συλλαμβάνουν οποιοδήποτε παρέβαινε το νόμο στους χώρους αυτούς. Ειδικότερα, οι *μουχτεσίπηδες*, έλεγχαν τις συνθήκες υγιεινής στο παζάρι και κατά πόσο τηρούνταν με ακρίβεια τα μέτρα και τα σταθμά. Έλεγχαν, επίσης, τις τιμές πώλησης, καθώς και την ποιότητα των εμπορεύσιμων προϊόντων, ώστε να αποτρέπονται οι απάτες (Brambilla, 2009· Χατζηδημητρίου, 1987).

2.2.3 Οι μουδίρηδες

Οι *Μουδίρηδες*, κατείχαν σημαντική διοικητική θέση και, μεταξύ άλλων, ασκούσαν καθήκοντα τμηματάρχων κυβερνητικών γραφείων Στην Κύπρο, υπηρετούσαν συνολικά δέκα *μουδίρηδες*, οι οποίοι διορίζονταν από τον καϊμακάμη. Έφεραν το βαθμό του αντισυνταγματάρχη και όταν επιβαλλόταν εκτελούσαν αστυνομικά και φοροσυλλεκτικά καθήκοντα (Χιδίρογλου, 1975). Ανάμεσα στα καθήκοντά τους, λειτουργούσαν και ως διοικητικοί υπάλληλοι των δικαστηρίων, με αρμοδιότητα την κλήτευση και προσαγωγή των διαδίκων στα δικαστήρια. Εκτελούσαν, δηλαδή, κάποιου είδους εισαγγελικά καθήκοντα. Περαιτέρω, κατ' εντολή δικαστηρίου, εκτελούσαν και ανακριτικά καθήκοντα· ιδίως όταν κατά την εκδίκαση μίας υπόθεσης αναφύονταν ερωτήματα που απαιτούσαν περαιτέρω διερεύνηση (Erdogru, 2001· Jennings, 1993).

2.3 Στρατιωτική αστυνόμευση

Εκτός των τριών βασικών αστυνομικών αρχών, αστυνομικά καθήκοντα καθ' όλη τη διάρκεια της πρώτης περιόδου της τουρκοκρατίας, ασκούσαν και διάφορα στρατιωτικά σώματα. Κυρίως αυτά των γενίτσαρων και των σπαχήδων. Οι γενίτσαροι ήταν επίλεκτο πεζικό, το οποίο στρατολογείτο από σκλάβους που προέρχονταν από τα βαλκάνια. Στην Κύπρο, βρίσκονταν εγκατεστημένοι στις κυριότερες πόλεις και σε στρατηγικά σημεία. Οι σπαχήδες, που ήταν τούρκοι ιππείς, εγκαταστάθηκαν στην ύπαιθρο και πληρώνονταν

σύμφωνα με το σύστημα των τιμαρίων, δηλαδή από τα γεωργικά έσοδα των χωριών που βρίσκονταν στη δικαιοδοσία τους (Brambilla, 2009). Η δραστηριοποίησή και των δύο σωμάτων στον τομέα της αστυνόμευσης, εκτείνεται μέχρι το 1826, οπότε το σώμα των γενιτσάρων διαλύθηκε και οι λίγοι εναπομείναντες σπαχήδες συνταξιοδοτήθηκαν (Σαρρής, 1990).

Οι γενίτσαροι, διοικούντο από τον *Αγά των Γενιτσάρων (Yeniçari Ağası)* ο οποίος στον τομέα της αστυνόμευσης, είχε παρόμοιες εξουσίες και καθήκοντα με αυτά των σούπασηδων. Στη Λευκωσία, οι γενίτσαροι τηρούσαν την τάξη, σύμφωνα με τις οδηγίες των δικαστών. Περιπολούσαν στους δρόμους, τιμωρούσαν διάφορα αδικήματα και εκτελούσαν διατάγματα και ποινές που επιβάλλονταν από τα δικαστήρια. Εκτελούσαν, επίσης, καθήκοντα φρουράς για την ασφάλεια των δικαστηρίων και των καδήδων σ' ολόκληρη την Κύπρο (Erdoğru, 2001). Περαιτέρω, στους γενίτσαρους αναθέτονταν καθήκοντα φρουράς των προξενείων και συνοδείας των ξένων πρόξενων, καθώς και των ξένων επισήμων που επισκέπτονταν την Κύπρο (Mariti 1769· Sierotka 1583), όπως και καθήκοντα επίδοσης κλήσεων για υποθέσεις της Εκκλησίας (Χιδίρογλου, 1975).

Οι *σπαχήδες*, οι οποίοι βρίσκονταν διασκορπισμένοι στην ύπαιθρο (Demetriou, 2008), ήταν εξουσιοδοτημένοι να ασκούν αστυνομικά καθήκοντα για την τήρηση του νόμου και της τάξης στα χωριά των τιμαρίων τους. Ωστόσο, από τα δικαστικά πρακτικά της εποχής, διαφαίνεται ότι ελάχιστα δραστηριοποιούνταν στα καθήκοντα τους αυτά. Κυρίως, γιατί τους ενδιέφερε περισσότερο η προσοδοφόρα οικονομική εκμετάλλευση των τιμαρίων τους παρά η επιβολή του νόμου σ' αυτά. Ανάμεσα στα καθήκοντα των σπαχήδων ήταν η παραλαβή και φύλαξη αδέσποτων ζώων, τα οποία επέστρεφαν στον ιδιοκτήτη τους μόνο εφόσον τους καταβαλλόταν ημερήσιο τέλος για τα έξοδα φύλαξης και σίτισής τους (Jennings, 1993). Η πρακτική αυτή συνεχιζόταν μέχρι πρόσφατα από τους αγροφύλακες, σύμφωνα με τις πρόνοιες του άρθρου 32 του περί Αγροφυλάκων Νόμου (Κεφ.287) και η Αστυνομία συνέδραμε και υποβοηθούσε στο έργο τους (Αστυνομική Διάταξη 5/8, 2015). Έπαψε, όμως, να εφαρμόζεται λόγω της σταδιακής εγκατάλειψης από την πολιτεία του θεσμού του αγροφύλακα.

Μέσα από τα γραπτά κείμενα και την ελάχιστη βιβλιογραφία της εποχής εκείνης, διαφαίνεται ότι σε διάφορες χρονικές περιόδους της οθωμανικής κατοχής, καθήκοντα που εμπíπτουν στη σφαίρα της αστυνόμευσης, ασκούσαν και διάφοροι άλλοι αξιωματούχοι, όπως ο *σερδάρης* που ήταν αρχηγός της αστυνομίας στη Λάρνακα και

αστυνόμεινε την πόλη μαζί με τους σούπασηδες και ένα μικρό αριθμό άλλου προσωπικού, όπως τους κολ – αγάδες.

Οι κολ αγάδες περιπολούσαν την πόλη, κάθε νύκτα, τρεις ώρες μετά τη δύση του ήλιου. Οποιοδήποτε έβρισκαν να κυκλοφορεί τη νύκτα χωρίς φως ή φανάρι, τον συλλάμβαναν. Τους μεν ντόπιους τους οδηγούσαν στη φυλακή, ενώ τους ξένους τους έπαιρναν στα σπίτια των προξένων τους (Mariti, 1769). Οι κολ – αγάδες, που στα οθωμανικά σήμαινε φρούραρχοι, αποτελούνταν από ντόπιους μουσουλμάνους στρατιωτικούς διαφόρων ειδικοτήτων, οι οποίοι βρισκόνταν εγκατεστημένοι στα φρούρια των κυριοτέρων πόλεων της οθωμανικής αυτοκρατορίας (Σαρρής, 1990). Υπάρχουν, αρκετές μαρτυρίες ότι στα κάστρα των πόλεων της Κύπρου υπήρχαν εγκατεστημένοι κολ – αγάδες. Στις περικλειστές με τείχη πόλεις της Λευκωσίας και Αμμοχώστου, η φρουρά έκλεινε τις πύλες των τειχών για λόγους ασφαλείας, μεταξύ της Δύσης και Ανατολής του ήλιου (Clarke, 1801· Salvator, 1873· Stochove, 1643). Τα κλειδιά όλων των πυλών της Λευκωσίας μετά το κλείσιμό τους, παραδίδονταν στον επί καθήκοντι αξιωματικό του πυροβολικού που έδρευε στο φρούριο της Πύλης Πάφου, ενώ οι πυροβολητές (τοψίδες) της Πύλης Πάφου, περιπολούσαν κατά τη διάρκεια της νύκτας την περικλειστή πόλη για την τήρηση της τάξης. Η σχέση του εν λόγω χώρου με τα καθήκοντα αστυνόμεισης, επεκτάθηκε και στα χρόνια της αγγλοκρατίας, όπου μέχρι το 1958 στεγαζόταν το αρχηγείο αστυνομίας (Κεσισιάν, 1989). Στις μέρες μας, στην Πύλη Πάφου, εξακολουθεί να στεγάζεται το Τμήμα Ανιχνεύσεως Εγκλημάτων Λευκωσίας.

Κεφάλαιο 3

Η περίοδος της μεταρρύθμισης (1839 - 1878)

Η περίοδος της μεταρρύθμισης στο οθωμανικό κράτος, ουσιαστικά ξεκίνησε στις 3 Νοεμβρίου 1839 όταν ο σουλτάνος εξέδωσε το Νόμο του Τανζιματίου ή της μεταρρύθμισης, γνωστό ως *Χάττι Σερίφ*. Με το Χάττι Σερίφ, υπήρξε αυτοκρατορική δέσμευση για μαζικές μεταρρυθμίσεις στη διοίκηση της αυτοκρατορίας, οι οποίες μεταξύ άλλων αποσκοπούσαν στην πλήρη ασφάλεια της ζωής, τιμής και περιουσίας των υπηκόων της, καθώς και στο διαχωρισμό της θρησκευτικής από την πολιτική και δικαστική εξουσία (Νικολαΐδης, 1869· Χατζηδημητρίου, 1987). Η μετουσίωση των πραγματικών μεταρρυθμίσεων, όμως, ήρθε με το *φιρμάνι Χάττι Χουμαγιούν*, της 18ης Φεβρουαρίου 1856. Με το διάταγμα αυτό, παραχωρήθηκαν δικαιώματα στους χριστιανούς υπηκόους της οθωμανικής αυτοκρατορίας και ο σουλτάνος δεσμεύτηκε να προβεί σε συγκεκριμένες εκτενείς μεταρρυθμίσεις, τις οποίες προνοούσε στο διάταγμά του. Ανάμεσά τους, η πρόνοια ΚΓ', αναφερόταν στην αναδιοργάνωση της αστυνομίας, ώστε να εξασφαλίζει δραστήρια την προστασία της ζωής και της περιουσίας των υπηκόων της αυτοκρατορίας.

Παρά τη σύντομη της διάρκειας, η περίοδος αυτή έχει ιδιαίτερη σημασία. Οι ραγδαίες μεταρρυθμίσεις στο οθωμανικό κράτος, επηρέασαν αναπόφευκτα προς το καλύτερο και την Κύπρο, θέτοντας τα θεμέλια της διαμόρφωσης ενός νέου νομικό-διοικητικού πλαισίου, το οποίο λίγο ή πολύ επηρεάζει έως σήμερα αρκετές λειτουργίες της σύγχρονης Κυπριακής αστυνομίας, αλλά και της ευρύτερης κρατικής μηχανής. Τα καινοτόμα, για την εποχή νομοθετήματα, είχαν βασιστεί κυρίως στην αντίστοιχη γαλλική νομοθεσία, η οποία αποτελούσε πρότυπο για τα τότε σύγχρονα κράτη (Βασιλακάκης & Παπασάββας, 2002).

Αν και η μεταρρύθμιση, ιστορικά, ξεκίνησε το 1839, στην πραγματικότητα οι αλλαγές στην αστυνόμευση της αυτοκρατορίας άρχισαν να πραγματοποιούνται από το 1826, μετά τη διάλυση των γενιτσαρικών ταγμάτων λόγω συνομωσιών και διαφθοράς, καθώς και την κατάργηση των σπαχήδων λόγω της παρακμής του τιμαριακού συστήματος. Προς υποκατάσταση τους, ο σουλτάνος ίδρυσε ένα νέο στρατιωτικό σώμα, το οποίο ονόμασε *Asakir-i Mansure-i Muhammediye*, δηλαδή «θριαμβευτές στρατιώτες του

Μωάμεθ». Το νέο σώμα, υπάγονταν στους κατά τόπους νομάρχες και επάρχους και ήταν εντεταλμένο για την εκτέλεση συνηθισμένων αστυνομικών καθηκόντων καθώς και για την τήρηση της τάξης και ασφάλειας στην οθωμανική επικράτεια (Durmaz, 2007· Σαρρή, 1993).

Το πρώτο αστυνομικό σώμα, με αποκλειστικό καθήκον την εσωτερική ασφάλεια και τάξη των νομών και επαρχιών της αυτοκρατορίας, ιδρύθηκε στις 16 Φεβρουαρίου 1846. Επρόκειτο για τη *χωροφυλακή (Zaptiye Musirligi)*. Αρχικά, η χωροφυλακή υπαγόταν εξ' ολοκλήρου στους κατά τόπους νομάρχες και έπαρχους. Σύντομα, όμως, υπάχθηκε στο νεοσύστατο Υπουργείο Τάξης και Ασφάλειας, υπό την επίβλεψη του οποίου ξεκίνησε η περίοδος ενοποίησης των αρχών επιβολής του νόμου. (Durmaz, 2007· Jandarma Genel Komutanlığı, 2016).

3.1 Νομικό πλαίσιο της αστυνόμευσης

Το σύνολο της νομοθεσίας της αυτοκρατορίας, μετά την μεταρρύθμιση του 19^{ου} αιώνα, έλαβε την ονομασία *Οθωμανικοί Κώδικες*. Οι κώδικες αυτοί, μεταφράστηκαν στην ελληνική από τον Κωνσταντινοπολίτη νομικό Δημήτρη Νικολαΐδη μεταξύ των ετών 1869 έως 1871 και τους περιέλαβε στο ομώνυμο βιβλίο με ημερομηνία έκδοσης 1869. Μελετώντας τους εν λόγω κώδικες, διαφαίνεται ότι ανάμεσα στα νομοθετήματα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, περιέχονταν αρκετοί κανονισμοί και οδηγίες, που σχετίζονταν με τη λειτουργία της αστυνομίας, αλλά και άλλων κρατικών αξιωματούχων που ασχολούνταν ή εμπλέκονταν με οποιοδήποτε τρόπο στην αστυνόμευση. Τη νομοθεσία αυτή, απαρτίζουν: α) ο περί χωροφυλακής κανονισμός, β) οι κανονισμοί για τα αστικά και στρατιωτικά καθήκοντα της χωροφυλακής γ) οι οδηγίες για τους ανακριτικούς υπαλλήλους (τεφτίσηδες), δ) οι οδηγίες για τα καθήκοντα των δημοτικών κλητήρων (τσαούσηδες) ε) οι οδηγίες για την τήρηση των αστυνομικών απαγορεύσεων, στ) οι οδηγίες για είσπραξη προστίμων, ζ) οι οδηγίες για πρόληψη των ζωοκλοπών κ.ά..

3.2 Ο ρόλος των τοπικών διοικήσεων

Σύμφωνα με τον *Νόμο περί Διαιρέσεως της Αυτοκρατορίας σε Γενικές Διοικήσεις (χ.η.)*, την εποχή της μεταρρύθμισης, η Κύπρος αποτελούσε «σαντζάκ», δηλαδή επαρχία, της νομαρχίας του Αρχιεπάγγου, η οποία είχε πρωτεύουσα τα Δαρδανέλια. Η επαρχία της Κύπρου, διοικούνταν από τον Μουτασαρίφη και ήταν χωρισμένη σε έξι «καζάδες» (δήμους), οι οποίοι ήταν αντίστοιχοι των σημερινών επαρχιών και είχαν διοικητή τους τον Καϊμακάμη. Οι αστυνομικές δυνάμεις της Κύπρου διοικούνταν από το μουτασαρίφη, ο οποίος τις διάνεμε στους διάφορους καζάδες, ενώ ο ανώτερος αξιωματικός που διοικούσε τη χωροφυλακή στην Κύπρο, όφειλε να ενεργεί σύμφωνα με τον περί Χωροφυλακής Κανονισμό. Όσον αφορούσε στην ένοπλη δύναμη της αστυνομίας στο κάθε καζά, υπεύθυνος της ήταν ο καϊμακάμης, ο οποίος τη διοικούσε σύμφωνα με τους αστυνομικούς κανονισμούς και τις οδηγίες του μουτασαρίφη.

Οι *περί των Καθηκόντων των Γενικών Διοικητών, Υποδιοικητών και Δημάρχων Οδηγία* (1859), αναφέρουν ότι η χωροφυλακή υπαγόταν στην εποπτεία των οικείων νομαρχών, μουτασαρίφηδων και καϊμακάμηδων, οι οποίοι ήταν υπεύθυνοι και για την ησυχία και ασφάλεια της περιοχής τους και όφειλαν να επιβλέπουν πάντοτε όπως η χωροφυλακή ήταν κατάλληλα οργανωμένη και εκτελούσε δεόντως τα καθήκοντά της. Στα πλαίσια των καθηκόντων τους, οι αξιωματούχοι αυτοί, μπορούσαν να παύουν ή να αντικαθιστούν τους ανίκανους αξιωματικούς και ζαπτιέδες. Περαιτέρω, όταν στην περιοχή τους εμφανιζόταν κάποια πολυάριθμη ληστρική συμμορία, όφειλαν να στέλλουν αμέσως απόσπασμα χωροφυλάκων, με εξουσία να τους συλλάβουν και ανακρίνουν ή και να τους προσβάλλουν ένοπλα. Σε περίπτωση που δεν υπήρχαν διαθέσιμοι επαρκείς χωροφύλακες, μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν στρατεύματα που έδρευαν στην περιοχή τους ή, ακόμη, και να στρατολογήσουν ικανούς άντρες ως προσωρινούς χωροφύλακες.

3.3. Χωροφυλακή και ζαπτιέδες

Η τουρκική λέξη *zaptıye* (ζαπτιέ), καθορίζει τόσο τη χωροφυλακή όσο και το χωροφύλακα. Σύμφωνα με το λεξικό του Ağakay (1959) το τουρκικό ρήμα *zaptetmek* έχει αραβική προέλευση και σημαίνει «παίρνω κάτι με τη βία ή αρπάζω», ενώ η λέξη *zaptıye*, που και αυτή προέρχεται από την Αραβική, ερμηνεύεται ως: «1. Ο οργανισμός που υπήρχε παλιά και ο οποίος εξελίχτηκε τώρα στην αστυνομία και τη χωροφυλακή, 2. Ο οπλίτης που υπηρετούσε σε αυτόν τον οργανισμό» (σ.848).

Στον περί Χωροφυλακής Κανονισμό (1869), γίνεται αναφορά στη συγκρότηση και σύνθεση της χωροφυλακής, σε συντάγματα, τάγματα, λόχους και ενωμοτίες ιππέων και

πεζών, σύμφωνα με τα στρατιωτικά πρότυπα. Με βάση τον εν λόγω κανονισμό, προσαρμοσμένο σύμφωνα με τη διοικητική υπαγωγή της Κύπρου, όπως προκύπτει από τον Οθωμανικό περί Διαιρέσεως της Αυτοκρατορίας σε Γενικές Διοικήσεις Νόμο (χ.η.), στη Λευκωσία, που ήταν πρωτεύουσα του σαντζάκ της Κύπρου, βρισκόταν η διοίκηση του τάγματος χωροφυλακής, με επικεφαλής ένα ταγματάρχη. Ένας λόχος, με επικεφαλής ένα λοχαγό και ένα υπολοχαγό, ήταν εγκατεστημένος στην πρωτεύουσα του κάθε δήμου (καζά), δηλαδή στις αντίστοιχες σημερινές πόλεις. Περαιτέρω, ο κάθε λόχος, υποδιαιρείτο από πέντε μέχρι δέκα ενωμοτίες, στην κάθε μία από τις οποίες επικεφαλής ήταν ένας ενωμοτάρχης και ένας υπενωμοτάρχης. Οι ενωμοτίες ήταν ομάδες τεσσάρων ιππέων ή οκτώ πεζών ζαπτιέδων και βρίσκονταν εγκατεστημένες στις πόλεις ή στην περιφέρεια.

Ο περί Αστικών Καθηκόντων της Χωροφυλακής Κανονισμός (1869), που δημοσιεύθηκε παράλληλα με τον Κανονισμό Χωροφυλακής (1869), ανάμεσα σ' άλλα, αναφέρεται στα γενικά καθήκοντα της χωροφυλακής, τα οποία περιελάμβαναν την: α) ανακάλυψη, σύλληψη και παράδοση στις αρχές των προσώπων που διατάρασσαν την εσωτερική και εξωτερική ασφάλεια της χώρας, διαπράττοντας κλοπή, ληστεία, φόνο, τραυματισμό ή ξυλοδαρμό, β) φρούρηση και συνοδεία φυλακισμένων, γ) φρουρά των φυλακών, δ) επαγρύπνηση και περιπολία για αποτροπή εγκληματικών πράξεων, ε) επιτήρηση οδών, στ) κατάσβεση πυρκαγιών, ζ) συνοδεία ταχυδρομικών υπαλλήλων και διανομή στις δημόσιες υπηρεσίες χρημάτων και αντικειμένων, η) παροχή βοήθειας στους υπαλλήλους που έλεγχαν τα διαβατήρια, θ) πρόσκληση νεοσύλλεκτων και εφέδρων στρατιωτών, ι) εκτέλεση των νομίμως επιβαλλόμενων εντολών και ια) είσπραξη και διαφύλαξη των δημοσίων χρημάτων. Προνοούσε επίσης ότι, οι ζαπτιέδες είχαν τη νομική υποχρέωση να βοηθούν τις κατά τόπους διοικητικές αρχές και τα ποινικά δικαστήρια, για τις υποθέσεις που παρουσιάζονταν ενώπιόν τους και να συνοδεύουν τους υπαλλήλους τους κατά τις μετακινήσεις τους. Οι εν λόγω οδηγίες είχαν εφαρμογή και στους ζαπτιέδες της Κύπρου, γεγονός το οποίο αποδεικνύεται από την περιγραφή των καθηκόντων της Αστυνομίας στην ετήσια έκθεση του 1879 (Μαχλουζαρίδης, 1973).

Λίγο μετά τη δημοσίευση των οδηγιών για τα αστικά καθήκοντα της χωροφυλακής, ακολούθησε η έκδοση των *περί των Στρατιωτικών Καθηκόντων της Χωροφυλακής Οδηγιών (1869)*. Οι εν λόγω οδηγίες μας παρέχουν πολύτιμες πληροφορίες για τις εξουσίες, καθήκοντα και πρακτικές που ασκούσε η χωροφυλακή, τα οποία αν και αστυνομικής φύσεως, ο νομοθέτης τα χαρακτηρίζει ως «στρατιωτικά». Για την εποχή εκείνη όμως, ο χαρακτηρισμός αυτός ήταν απολύτως φυσιολογικός για δύο κυρίως

λόγους. Πρώτα, επειδή μέσα από την πρακτική των προηγούμενων αιώνων, η αστυνόμευση της αυτοκρατορίας αποτελούσε έργο και καθήκον των στρατιωτικών. Ο δεύτερος λόγος, εδραζόταν στο γεγονός ότι η χωροφυλακή αποτελούσε ουσιαστικά ένα στρατιωτικό σώμα, με στρατιωτική δομή, πειθαρχία, εξοπλισμό και εκπαίδευση, το οποίο στα πλαίσια της αποστολής του ενεργούσε και για την πρόληψη και καταστολή οποιασδήποτε μορφής αναταραχής ή εξέγερσης στο εσωτερικό της αυτοκρατορίας. Εξάλλου, η στρατοκρατορική αυτή αντίληψη και νοοτροπία, διακατέχει μέχρι σήμερα ολόκληρο το φάσμα λειτουργιών της Τουρκικής Χωροφυλακής (Gerrah, 2008).

Το στρατιωτικό πλαίσιο οργάνωσης και λειτουργίας της οθωμανικής χωροφυλακής καθορίζεται σ' ολόκληρη τη σχετική νομοθεσία. Ειδικότερα, οι Οδηγίες περί των Στρατιωτικών Καθηκόντων της Χωροφυλακής (1869), αναφέρουν την υποχρέωση διενέργειας στρατιωτικών ασκήσεων, την υποχρέωση των ζαπτιέδων να φέρουν συνεχώς οπλισμό κατά τη διάρκεια του καθήκοντός τους, καθώς επίσης να διαμένουν σε στρατώνες στις πόλεις και σε σταθμούς στην ύπαιθρο. Οι μόνοι που δικαιούνταν να διανυκτερεύσουν στα σπίτια τους, ήταν οι παντρεμένοι στους οποίους παραχωρείτο άδεια με τη σειρά. Σύμφωνα με τη μαρτυρία του Dixon (1879) κατά την επίσκεψή του στη Λεμεσό, αμέσως μετά την έναρξη της Αγγλικής κατοχής, τα πιο πάνω ίσχυαν και για τους Κύπριους ζαπτιέδες.

Όσον αφορά στα καθήκοντα, που σήμερα χαρακτηρίζονται αποκλειστικά ως «αστυνομικά», οι Οδηγίες περί των Στρατιωτικών Καθηκόντων της Χωροφυλακής (1869), μας παρέχουν ένα ευρύ πλαίσιο πληροφοριών σχετικά με τις νοοτροπίες που επικρατούσαν αλλά και τον τρόπο αστυνόμευσης της αυτοκρατορίας, περιλαμβανομένης και της Κύπρου. Αρκετές από αυτές, παραμένουν με τις ανάλογες προσαρμογές έως σήμερα. Ειδικότερα, οι ζαπτιέδες είχαν εξουσία να εισέρχονται οπουδήποτε, νοουμένου ότι τους εξουσιοδοτούσε ο νόμος. Πλην όμως, για τις κοινές υποθέσεις, τους απαγορευόταν να εισέρχονται σε οικία ή άλλο μέρος που χρησίμευε ως κατοικία χωρίς να συνοδεύονται από τον ιμάμη, το μουχτάρη ή ένα πρόκριτο. Είχαν επίσης την υποχρέωση να αναφέρουν άμεσα στις τοπικές πολιτικές αρχές, όλες τις πληροφορίες που σχετίζονταν κατά του κράτους ή που έβλαπταν τη δημόσια τάξη και ασφάλεια. Παρόμοια πρόνοια, περιέχεται και σήμερα στο άρθρο 24(2) του περί Αστυνομίας Νόμου (Ν.73(Ι)/2004). Οι οδηγίες αυτές, απαγόρευαν στους ζαπτιέδες να επιζητούν ή να λαμβάνουν δωρεάν τροφή γι' αυτούς και τα υποζύγια τους, να επιδεικνύουν βάνουση συμπεριφορά και να ασκούν βία σε κρατούμενους ή άλλα πρόσωπα ή να αλυσοδέουν

οποιοδήποτε, εκτός από τους συλληφθέντες για σοβαρά κακουργήματα. Ορισμένα άρθρα των εν λόγω οδηγιών, αναφέρονται στην υποχρέωση για κατάσβεση πυρκαγιών, στα πειθαρχικά και ποινικά αδικήματα που διέπρατταν οι ζαπτιέδες, στον τρόπο εκδίκασής τους καθώς και στις ποινές που τους επιβάλλονταν, μη εξαιρουμένης της ποινής του ραβδισμού ενώπιον των υπολοίπων συναδέλφων τους. Προνοούσαν, επίσης, ότι οι νέο-καταταχθέντες ζαπτιέδες, για ένα μήνα από την ημερομηνία εγγραφής τους, εκπαιδεύονταν για το πώς να φρουρούν, περιπολούν, κλητεύουν και συμπεριφέρονται, καθώς και να εκτελούν άλλες στρατιωτικές υπηρεσίες.

3.4 Οι τεφτίσηδες

Μια άλλη κατηγορία αξιωματούχων της περιόδου της μεταρρύθμισης, με καθήκοντα αστυνόμευσης, ήταν οι *υπάλληλοι έρευνας και εξακρίβωσης (τεφτίσηδες)*. Οι τεφτίσηδες, ουσιαστικά ήταν *ανακριτές* και διέπονταν από ειδική νομοθεσία, τις *Οδηγίες επεξηγούσαι τα περί εκλογής των προς έρευναν και εξακρίβωσιν (τεφτίς μεμουρί) υπαλλήλων, και περί διεξαγωγής της ανατεθειμένης αυτοίς υπηρεσίας (1869)*. Όσον αφορά στα καθήκοντα τους, ανάμεσα σ' άλλα, περιελάμβαναν την εξιχνίαση αδικημάτων και την αναζήτηση πληροφοριών, την τήρηση του νόμου και την τιμωρία των παραβατών. Ειδικότερα, οι εν λόγω οδηγίες προνοούσαν: (α) τη μετάβαση τους στα μέρη που διαπράχθηκαν αδικήματα, για επιτόπιες εξετάσεις και ανεύρεση όλων όσων ενέχονται, (β) τη λήψη πληροφοριών για όσους ταξιδεύουν από και προς τη χώρα, (γ) τον έλεγχο των ταξιδιωτικών εγγράφων και τη σύλληψη οποιωνδήποτε υπόπτων ή ατόμων που ταξιδεύουν χωρίς ή με πλαστά έγγραφα, (δ) τον έλεγχο των τιμών πώλησης των τροφίμων και εμπορευμάτων, της ορθής χρήσης των μέτρων και σταθμών, της ποιότητας των τροφίμων και των ζώων που πωλούνται καθώς και της καθαριότητας των πόλεων και (ε) τη διεξαγωγή ερευνών για οποιεσδήποτε υποθέσεις τους διορίσουν οι κατά τόπους αρχές. Εκτός από τους πολιτικούς υπαλλήλους, καθήκοντα τεφτίση ασκούσαν και οι αξιωματικοί της χωροφυλακής, ενώ κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους, οι τεφτίσηδες μπορούσαν να ζητούν τη βοήθεια των ζαπτιέδων, οι οποίοι όφειλαν να τους υπακούουν.

3.5 Οι τσαούσηδες

Η τρίτη κατηγορία υπαλλήλων που βρίσκονταν στην υπηρεσία της αστυνόμευσης, ήταν οι *δημαρχιακοί κλητήρες (τσαούσηδες)*, οι οποίοι ουσιαστικά αντικατέστησαν τους

μουχτεσίπηδες. Οι σχετικές *Οδηγίες περί των Καθηκόντων των Δημαρχιακών Κλητήρων (Τσαούσηδων) του 1870*, καθόριζαν το πλαίσιο της αποστολής τους, τα καθήκοντα και τις υποχρεώσεις τους. Ανάμεσα τους περιλαμβάνονταν η περιπολία στους δρόμους και η συνεργασία με τους ζαπτιέδες για την παρεμπόδιση οποιασδήποτε ενέργειας που αποτελούσε κίνδυνο για το κοινό. Ειδικότερα, ασχολούνταν με κατάσβεση πυρκαγιών, έλεγχαν τις συνθήκες υγιεινής στους δρόμους και σε διάφορα υποστατικά παρασκευής φαγητών, την ορθή χρήση μέτρων και σταθμών, την ποιότητα των τροφίμων που πωλούνταν, τις ώρες εργασίας των μεταφορέων εμπορευμάτων, καθώς και το βάρος που μετέφεραν τα ζώα τους. Οι δημαρχιακοί κλητήρες, στην ουσία ενεργούσαν ως οι σημερινοί δημοτικοί αστυνομικοί, ενώ σύμφωνα τις πρόνοιες του υφιστάμενου περί Δήμων Νόμου (Ν.111/1985), αρκετές εξουσίες και καθήκοντα των σημερινών δημοτικών τροχονόμων, είναι πανομοιότυπα με αυτά των τσαούσηδων της ύστερης τουρκοκρατίας.

Ο Νικολαΐδης (1869), στη μετάφραση της νομοθεσίας που τους διέπει τους δημαρχιακούς κλητήρες, τους προσδίδει την τουρκική ονομασία «τσαούσηδες». Σήμερα, η λέξη τσαούσης (çavuş), χρησιμοποιείται στην τουρκική για το στρατιωτικό βαθμό του λοχία. Ωστόσο, παλαιότερα η λέξη αυτή χρησιμοποιείτο για τους κατώτερης τάξης κρατικούς και δημοτικούς εποπτικούς υπαλλήλους (Ağakay, 1959). Ο Mariti (1769), μαρτυρεί ότι την περίοδο 1760 – 1767 που βρισκόταν στην Κύπρο υπήρχαν τσαούσηδες, οι οποίοι ήταν οι προσωπικοί φρουροί του κυβερνήτη (μουχασίλη). Παρά τις κατά καιρούς διάφορες χρήσεις της, στην Κύπρο η λέξη *τσαούσης*, εξακολουθεί να χρησιμοποιείται ευρέως για να προσδιορίσει τους λοχίες της αστυνομίας, από την εποχή της αγγλοκρατίας έως σήμερα.

Κεφάλαιο 4

Η εδραίωση της Βρετανικής κατοχής και η οργάνωση της αστυνόμευσης

Στις 12 Ιουλίου 1878, μετά από την υπογραφή συνθήκης αμυντικής συμφωνίας μεταξύ Οθωμανικής και Βρετανικής Αυτοκρατορίας, η Κύπρος παραχωρήθηκε έναντι ενοικίου στη Μεγάλη Βρετανία (Παντελίδου και Χατζηκωστή, 1999). Το 1914, με την έναρξη του πρώτου παγκοσμίου πολέμου, οι δύο αυτοκρατορίες βρέθηκαν σε αντίπαλα στρατόπεδα, γι' αυτό η Βρετανία προσάρτησε την Κύπρο (Gallagher, 1928). Πριν από την προσάρτηση, αν και η Κύπρος νομικά ανήκε στην Οθωμανική Αυτοκρατορία και μπορούσε οποτεδήποτε να επιστραφεί σ' αυτήν, εντούτοις από την πρώτη στιγμή της έλευσής τους, οι Βρετανοί με τις νομικο – διοικητικές διευθετήσεις τους έδειξαν φανερά τις προθέσεις τους για παραμονή του νησιού στα χέρια τους, ως αποικία (Hook, 2009).

Ανάμεσα στις διοικητικές μεταρρυθμίσεις που επέβαλαν οι Άγγλοι για τη σταδιακή αποικιοποίηση του νησιού, ήταν η αναδιοργάνωση των δικαστηρίων και της αστυνομίας. Ανάπτυξαν, έτσι, ένα σύστημα αστυνόμευσης, το οποίο ανταποκρινόταν στις ανάγκες τους για εδραίωση της κατοχής τους (Hook, 2009). Μελετώντας τις διαθέσιμες πηγές που αφορούν στις οκτώ δεκαετίες που διήρκεσε η βρετανική κατοχή, σε συνδυασμό με τα κυριότερα ιστορικά γεγονότα που σχετίζονται την επικυριαρχία τους, η αστυνόμευση του νησιού χωρίζεται σε τρεις περιόδους: α) την περίοδο της εδραίωσης της βρετανικής κατοχής και της οργάνωσης της αστυνόμευσης (1878-1924), β) την περίοδο της πλήρους αποικιοποίησης και του εκσυγχρονισμού (1925-1955) και γ) την περίοδο της κατασταλτικής αστυνόμευσης του ανταποικιακού αγώνα (1955-1959).

4.1 Δικαστικό και Νομικό Σύστημα

Με την έλευσή τους, οι Βρετανοί συνάντησαν στην Κύπρο το οθωμανικό δικαστικό σύστημα, το οποίο αξιολόγησαν ως πολύ συγκεντρωτικό. Διαπίστωσαν επίσης, ότι

εξαιρουμένων των καδήδων, οι υπόλοιποι αιρετοί μουσουλμάνοι και χριστιανοί δικαστές δεν διέθεταν καμία απολύτως νομική κατάρτιση. Ακόμη και οι νομικά καταρτισμένοι καδήδες, ήταν περισσότερο εκπαιδευμένοι να εκδικάζουν σύμφωνα με τον ισλαμικό νόμο, παρά με το μεταρρυθμισμένο οθωμανικό νομικό σύστημα που εισήχθη λίγα χρόνια προηγουμένως (Bryant, 2003). Αναγκαστικά, όμως, οι Βρετανοί έκριναν ότι τα οθωμανικά δικαστήρια καθώς και η ισχύουσα οθωμανική νομοθεσία, θα μπορούσαν να συνεχίσουν να τους εξυπηρετούν στην απονομή της δικαιοσύνης, μέχρι να γινόταν εφικτή η σταδιακή αναδιοργάνωση του νομικού συστήματος (Neocleous & Bevir, 2000).

Η αναγκαιότητα μίας νομικά κατοχυρωμένης αναδιοργάνωσης, τόσο στη διακυβέρνηση όσο και στο νομικό σύστημα του νησιού, είχε γίνει άμεσα αντιληπτή από τους νέους κατακτητές. Έτσι, στις 14 Αυγούστου 1878, ένα μόλις μήνα μετά την αλλαγή κυριαρχίας, μία άλλη συμφωνία ανάμεσα στη Βρετανική και την Οθωμανική Αυτοκρατορία, εξουσιοδότησε πλήρως τη Βασίλισσα της Αγγλίας να νομοθετεί για την ομαλή διακυβέρνηση της Κύπρου (Καπαρδής, 2001). Έχοντας πλέον την απαιτούμενη νομικοπολιτική εξουσιοδότηση, οι Βρετανοί θέσπισαν αρκετές νομοθεσίες οι οποίες, ανάμεσα σ' άλλα, αποσκοπούσαν και στον κοινωνικό έλεγχο των νέων τους υπηκόων. Παράλληλα, όμως, διατήρησαν και αρκετούς από τους ποινικούς νόμους του οθωμανικού δίκαιου, όπως ο Ποινικός Κώδικας του 1858, τη χρησιμότητα του οποίου οι Βρετανοί εκτίμησαν ιδιαίτερα, γι' αυτό τον διατήρησαν σε εφαρμογή μέχρι το 1928, διενεργώντας όμως σ' αυτόν διάφορες επί μέρους τροποποιήσεις (Thoma, 2000).

Το πρώτο από τα νομοθετήματα των Βρετανών (Ordinance I/1879), αφορούσε την ίδρυση του *Ανώτατου Δικαστηρίου της Βασίλισσας*. Το δικαστήριο αυτό, λειτουργούσε παράλληλα με τα οθωμανικά δικαστήρια και είχε πλήρη δικαστική εξουσία για πάσης φύσεως αστικές ή ποινικές υποθέσεις, με εξαίρεση τις υποθέσεις που εκδικάζονταν από τα οθωμανικά δικαστήρια *şer'i* (Καπαρδής, 2001). Επιπρόσθετα, στις 8 Μαΐου 1879, δημιουργήθηκαν *αστυνομικά ειρηνοδικεία (police magistrates)* στη Λευκωσία, Λάρνακα και Λεμεσό, με δικαστές Άγγλους αξιωματικούς της αστυνομίας (Hook, 2009). Τα αστυνομικά ειρηνοδικεία εκδίκασαν συνοπτικά όλες τις μικροπαραβάσεις που διαπράττονταν στα δημοτικά τους όρια. Μπορούσαν να επιβάλλουν ποινές μέχρι 42 μέρες φυλάκιση ή μέχρι τρεις λίρες πρόστιμο για παραβάσεις των δημοτικών νόμων, αδικήματα μέθης, συμπλοκές, εξυβρίσεις, επιθέσεις, κακόβουλες ζημιές, μικροκλοπές κ.ά. (Ordinance XXVI/1879).

Μέσα στα επόμενα δύο χρόνια, επήλθε ριζική μεταρρύθμιση στο κυπριακό δικαστικό σύστημα, με τη λειτουργία *κακουργιοδικείων (Assize Courts) και επαρχιακών δικαστηρίων (District Courts)* (Bryant, 2003). Διατηρήθηκαν, όμως, τόσο τα ισλαμικά δικαστήρια *şerî* όσο και τα εκκλησιαστικά δικαστήρια για την εκδίκαση υποθέσεων που αφορούσαν ζητήματα οικογενειακού δικαίου των μουσουλμάνων και χριστιανών Κυπρίων, αντιστοίχως. Στα χρόνια που ακολούθησαν, ωστόσο, οι Βρετανοί με διάφορα νομοθετήματα προσπάθησαν να εκσυγχρονίσουν περαιτέρω το δικαστικό σύστημα και έτσι σταδιακά υποβάθμισαν το ρόλο των δικαστηρίων *şerî*, παραπέμποντας τα θέματα της δικαιοδοσίας τους στα πολιτικά δικαστήρια (Neocleous & Bevir, 2000).

Παρά την αντικατάσταση των οθωμανικών δικαστηρίων, οι Βρετανοί δεν εγκατέλειψαν πλήρως την οθωμανική νομοθεσία. Εγκαθίδρυσαν ένα μοναδικό *διπλό σύστημα* εφαρμογής της νομοθεσίας και της δικαστικής δικαιοδοσίας, με το οποίο οι Βρετανοί υπήκοοι υπόκειντο στους αγγλικούς νόμους ενώ οι Οθωμανοί υπήκοοι στην οθωμανική νομοθεσία. Έστω κι' αν υφίστατο αυτός ο διαχωρισμός, το σύνολο των υποθέσεων εκδικαζόταν στα ίδια δικαστήρια, τα οποία λειτουργούσαν στις έξι κυριότερες πόλεις καθώς και σε δεκαέξι κωμοπόλεις της Κύπρου (Bryant, 2003).

4.2 Η νέα Στρατιωτική Αστυνομία

Αναλαμβάνοντας τη διακυβέρνηση της Κύπρου, οι Βρετανοί συνάντησαν μια Οθωμανική δύναμη χωροφυλακής, με αρχηγό της ένα ταγματάρχη του τουρκικού στρατού και στελεχωμένη από 275 αξιωματικούς, υπαξιωματικούς και ζαπτιέδες (Μαχλουζαρίδης, 1973). Από την πρώτη στιγμή, έκριναν ως επιβεβλημένη τη δημιουργία και οργάνωση μιας νέας ένοπλης αστυνομικής δύναμης, η οποία θα είχε ως αποστολή την εδραίωση της κατοχής τους. Η σύστασή της έπρεπε να προχωρήσει άμεσα, γιατί οι Βρετανικές στρατιωτικές δυνάμεις, που κατέλαβαν το νησί, ξεκίνησαν να αποχωρούν στα τέλη του 1878. Οι Άγγλοι, ωστόσο, αντιμετώπισαν με ιδιαίτερη επιφύλαξη την ιδέα να επιτρέψουν στους ζαπτιέδες της οθωμανικής διακυβέρνησης να συνεχίσουν την άσκηση των καθηκόντων τους. Το δίλλημα τους, εστιαζόταν κυρίως στο γεγονός ότι ήταν ιδιαίτερα μισητοί στο λαό, λόγω της βαναυσότητας που επιδείκνυαν κατά τη συλλογή των φόρων, καθώς και γιατί ήταν τελείως αναλφάβητοι (Hook, 2009).

Εν τέλει, όταν εντός του 1878, συστάθηκε το νέο αστυνομικό σώμα, το οποίο έφερε την ονομασία *Κυπριακή Στρατιωτική Αστυνομία (Cyprus Military Police)*, σ' αυτό εντάχθηκαν

αρκετοί πρώην ζαπτιέδες, καθώς και άλλοι πολίτες που προέρχονταν κυρίως από την τουρκική κοινότητα της Κύπρου. Οι Ελληνοκύπριοι, επέδειξαν απροθυμία να ενταχθούν, αφού τα αστυνομικά καθήκοντα απαιτούσαν σκληρή πειθαρχία, κάτι με το οποίο ουδέποτε υπήρξαν εξοικειωμένοι. Από την άλλη, οι απολαβές ήταν κατά πολύ μειωμένες, συγκριτικά με τα άλλα επαγγέλματα της εποχής. Όσον αφορά στις διοικητικές θέσεις, στη νέα αστυνομία εντάχθηκαν και αρκετοί αξιωματικοί του βρετανικού στρατού (Hook, 2009), καθώς και ορισμένοι από τους αξιωματικούς της προγενέστερης οθωμανικής χωροφυλακής, τους οποίους οι Βρετανοί τους κατέταξαν σε ξεχωριστή κλίμακα της ιεραρχίας, χαρακτηρίζοντας τους ως *ιθαγενείς αξιωματικούς* (Μαχλουζαρίδης, 1973). Έτσι, μέσα στους πρώτους 12 μήνες της κυριαρχίας τους, οι Άγγλοι δημιούργησαν μία στρατιωτική αστυνομία, στελεχωμένη με 17 αξιωματικούς, 200 έφιππα και 390 πεζά μέλη, τα οποία στάθμευαν στις έξι πόλεις της Κύπρου (Gallagher, 1928).

Νομικά, η ίδρυση της αστυνομίας κατοχυρώθηκε στις 22 Ιανουαρίου 1879, όταν τέθηκε σε ισχύ ο *περί Αστυνομίας Νόμος* (Ordinance II/1879). Ο Νόμος αυτός, περιλάμβανε πρόνοιες για το διορισμό, τον όρκο, τη διαθεσιμότητα, την πειθαρχική δίωξη των μελών και άλλα διοικητικής φύσεως θέματα. Δεν περιείχε, όμως, οποιαδήποτε πρόνοια που να αναφέρεται στην άσκηση των αστυνομικών καθηκόντων και κατ' επέκταση στην αστυνόμευση. Τέτοιες πρόνοιες, περιέχονταν στις αστυνομικές διατάξεις (*standing orders*), οι οποίες σύμφωνα με την αλληλογραφία που φυλάσσεται στο Κρατικό Αρχείο (SA02/205· SA02/817· SA02/895) είχαν εκδοθεί, το Δεκέμβριο του 1878, στα αγγλικά, ελληνικά και τουρκικά.

4.2.1 Δημοτική Αστυνομία

Μια από τις πρώτες ενέργειες των Βρετανών που αποσκοπούσε στην τήρηση της τάξης και στην αστυνόμευση ευρύτερα, ήταν η ίδρυση το 1878, από τον Έπαρχο Λάρνακας, δημοτικής αστυνομίας στην πόλη του. Ωστόσο, λίγο καιρό αργότερα, η δημοτική αστυνομία συγχωνεύθηκε στη νεοσυσταθείσα Κυπριακή Στρατιωτική Αστυνομία (Μαχλουζαρίδης, 1973). Σύμφωνα με επιστολή που φυλάσσεται στο Κρατικό Αρχείο (SA03/605), παρόμοια προσπάθεια, κατέβαλε το Δεκέμβριο του 1879 και ο Έπαρχος Λεμεσού, ο οποίος ζήτησε την πρόσληψη έξι πεζών ζαπτιέδων για να ενεργούν ως δημοτικοί αστυνομικοί, πλην όμως, δεν έχουν εντοπιστεί περαιτέρω στοιχεία για το αποτέλεσμα της προσπάθειάς του.

4.2.2 Σώμα Κυπρίων Σκαπανέων

Στις 27 Δεκεμβρίου 1879, δημιουργήθηκε το *Σώμα Κυπρίων Σκαπανέων (Cyprus Pioneer Corps)* με δύναμη 440 αντρών, το οποίο λειτουργούσε υπό την επίβλεψη της αστυνομίας. Ωστόσο, ένα χρόνο μετά, η δύναμη αυτή ενσωματώθηκε στην Κυπριακή Στρατιωτική Αστυνομία (Αστυνομική Ακαδημία, 1997). Σύμφωνα με τις πρόνοιες του σχετικού νόμου, οι σκαπανείς λειτουργούσαν ως χωροφύλακες, ασκώντας βοηθητικά καθήκοντα αστυνόμευσης και συμβάλλοντας στην πρόληψη και εξιχνίαση εγκλημάτων καθώς και στη διατήρηση της ευταξίας, έχοντας εξουσία διενέργειας συλλήψεων. Περαιτέρω, μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για την κατασκευή και συντήρηση δημοσίων κτηρίων όπως και για την άμυνα του νησιού, όταν αυτό χρειαζόταν (Μαχλουζαρίδης, 1973). Κατά τη σύντομη διάρκεια της λειτουργίας του σώματος αυτού, οι Κύπριοι σκαπανείς βοήθησαν την αστυνομία σε πολλά από τα καθήκοντά της, εκτελώντας καθήκοντα φρουρών, συνοδών και δεσμοφυλάκων. Ασχολήθηκαν επίσης, με την κατασκευή δρόμων, με την ανακούφιση πλημμυροπαθών στη Λεμεσό, καθώς και με τη φρούρηση για απομόνωση χωριών που βρίσκονταν σε καραντίνα λόγω ζωικών ασθενειών (Gallagher, 1928).

4.3 Αγροφυλακή

Στα πρώτα χρόνια της αγγλοκρατίας, οι ζωοκλοπές αποτελούσαν τη μεγαλύτερη μάστιγα για τον αγροτικό πληθυσμό της Κύπρου (Καπαρδής, 2001). Λόγω της ανυπαρξίας ζαπτιέδων στην ύπαιθρο, οι ζωοκλέφτες έκλεβαν και μετέφεραν μίλια μακριά ολόκληρα κοπάδια (Baker, 1879). Συχνές ήταν και οι έριδες ανάμεσα στους γεωργούς και τους κτηνοτρόφους, τα κοπάδια των οποίων προκαλούσαν ζημιές στις φυτείες των πρώτων. Οι αναμεταξύ τους φιλονικίες, κατέληγαν συχνά σε πράξεις αντεκδίκησης με τη διάπραξη σοβαρότερων αδικημάτων (Orr, 1918). Έτσι, μετά από απαίτηση των κατοίκων της υπαίθρου, το 1885 εφαρμόστηκε διά νόμου (Ordinance XII/1885), ο θεσμός του *αγροφύλακα (field-watchman)*. Ένας τίτλος, που στη λαϊκή καθομιλουμένη παρέμεινε γνωστός ως «*τουρκόπουλλος*». Σύμφωνα με τις πρόνοιες της σχετικής νομοθεσίας, οι αρχές του κάθε χωριού και οι ιδιοκτήτες αγροκτημάτων, διόριζαν και πλήρωναν ένα αγροφύλακα. Τα καθήκοντα του αγροφύλακα, εστιάζονταν στην επί εικοσιτετράωρου βάσεως περιπολιακή κάλυψη της αγροτικής περιοχής του χωριού του, με σκοπό την προστασία της σοδειάς, των φυτειών, του νερού, την παραλαβή αδέσποτων ζώων κ.λπ.. Ο κάθε αγροφύλακας διαδραμάτιζε σημαντικό ρόλο για την πρόληψη του εγκλήματος στον τομέα ευθύνης του, ως επίσης και κατασταλτικό, αφού σε περίπτωση που εντόπιζε

οτιδήποτε το επιλήψιμο, ανέφερε τους υπόπτους στις τοπικές αρχές ή στην αστυνομία (Καπαρδής, 2001).

Το 1923, με μία άλλη νομοθεσία (Law XVI/1923), η λειτουργία του θεσμού διαφοροποιήθηκε με την εγκαθίδρυση μίας νέας δύναμης 622 αγροφυλάκων (*Rural Constables*). Τα καθήκοντά της νέας αγροφυλακής, εστιάζονταν στην επίβλεψη και φύλαξη των φυτειών, δέντρων και υδάτων στα χωριά της υπαίθρου. Τα μέλη της ήταν κρατικοί υπάλληλοι και παρόλο που σπανίως ασκούσαν αστυνομικά καθήκοντα, εντούτοις περιβάλλονταν με τις ίδιες εξουσίες που είχαν τα μέλη της αστυνομίας. Παρείχαν, ωστόσο, πολύτιμη βοήθεια στην αστυνομία για την πρόληψη και εξιχνίαση του εγκλήματος, αφού λειτουργούσαν ως «πράκτορες» παρακολουθώντας και ενημερώνοντας συνεχώς την αστυνομία για οτιδήποτε το ύποπτο ελάμβανε χώρα στα χωριά, ιδίως για τις κινήσεις και τις δραστηριότητες σεσημασμένων και υπόπτων προσώπων (Gallagher, 1928).

Η λειτουργία του θεσμού των αγροφυλάκων, η οποία πηγάζει από την εποχή των σπαχήδων της πρώιμης τουρκοκρατίας, συνέχισε να υφίσταται με επιτυχία καθ' όλη τη διάρκεια της βρετανικής κατοχής, όπως και μετά την ανεξαρτησία (Κεφ.287). Ωστόσο, κατά τις τελευταίες δεκαετίες, ο θεσμός σιγά-σιγά ατόνησε και σήμερα, παγκυπρίως υπηρετεί μόνο ένας αγροφύλακας, στο χωριό Κοφίνου.

4.4 Οι μουχτάρηδες

Οι μουχτάρηδες (κοινοτάρχες), αν και λειτουργοί της τοπικής αυτοδιοίκησης, είχαν κι αυτοί μερίδιο συμμετοχής στην αστυνόμευση των χωριών τους. Σύμφωνα με το *Cyprus Courts of Justice Order* (1882), οι μουχτάρηδες, μέσα στα όρια της κοινότητάς τους, είχαν τις ίδιες εξουσίες και δικαιώματα με τους αστυνομικούς, νοουμένου ότι είχαν εξουσιοδοτηθεί ειδικά από το δικαστήριο. Ανάμεσα στα καθήκοντα τους, ήταν: α) η διατήρηση της τάξης στο χωριό και την περιοχή του, β) η άμεση ενημέρωση του πλησιέστερου αστυνομικού σταθμού για κάθε σοβαρό αδίκημα ή ατύχημα στην περιοχή τους και γ) η εκτέλεση διαταγμάτων που τους εκδίδονταν (*Standing Order* 5/38, 1896). Η ανωτέρω εμπλοκή των μουχτάρηδων στις συγκεκριμένες λειτουργίες αστυνόμευσης, παρέμεινε καθ' όλη τη διάρκεια της αγγλοκρατίας. Μετά την ανεξαρτησία, παρόλο που ελάχιστα ασκούσαν τις εν λόγω εξουσίες, νομικά συνέχισαν να τις διατηρούν μέχρι το

1999, οπότεν καταργήθηκε ο σχετικός περί Χωρητικών Αρχών Νόμος (Gallagher, 1926· Κεφ. 244, άρθρο 16).

Κεφάλαιο 5

Η Ανάπτυξη του Κυπριακού Αποικιακού Πρότυπου Αστυνόμευσης

Με την έλευσή τους στην Κύπρο, οι Βρετανοί οργάνωσαν την αστυνόμευση του τόπου, βασιζόμενοι στο *αποικιακό πρότυπο αστυνόμευσης*, το οποίο είχε ως πηγή έμπνευσης τη Βασιλική Ιρλανδική Χωροφυλακή. Τούτο, είχε επιτευχθεί με την εγκαθίδρυση της Κυπριακής Στρατιωτικής Αστυνομίας, η οποία συστάθηκε χωρίς κοινωνική εξουσιοδότηση και η λειτουργία της αποσκοπούσε κυρίως στην εδραίωση της βρετανικής κατοχής. Αποτελούσε, δηλαδή, ένα είδος «εντόπιου στρατού κατοχής», αφού επρόκειτο για ένα σώμα με στρατιωτική δομή και ιεραρχία, οι άντρες του οποίου, διέμεναν σε στρατώνες, έφεραν στρατιωτικό οπλισμό και λάμβαναν στρατιωτική εκπαίδευση (Καπαρδής, 2001· *Standing Orders*, 1896). Σύμφωνα με το Mawby (2003), η εφαρμογή από τους Βρετανούς του αποικιακού μοντέλου αστυνόμευσης στις αποικίες τους, επιτυγχανόταν με την εγκαθίδρυση ενός δυνατού αστυνομικού μηχανισμού, βασισμένου σε μιλιταριστικά πρότυπα, ο οποίος λειτουργούσε ως βασικό μέσο για την επιβολή του ελέγχου και της νομιμότητας στην αυτοκρατορία τους.

Μελετώντας, ωστόσο, το νομικό πλαίσιο λειτουργίας της χωροφυλακής κατά τα τελευταία χρόνια της τουρκοκρατίας, όπως αυτό απορρέει μέσα από: α) τον περί Χωροφυλακής Κανονισμό (1869), β) τον περί Αστικών Καθηκόντων της Χωροφυλακής Κανονισμό (1869) και γ) των περί των Στρατιωτικών Καθηκόντων της Χωροφυλακής Οδηγιών (1869), συνδυαστικά με το οθωμανικό ποινικό και δικαστικό δίκαιο που εξακολούθησε να εφαρμόζεται κατά τις πρώτες δεκαετίες της αγγλοκρατίας, διαφαίνεται ξεκάθαρα ότι οι Βρετανοί είχαν επηρεαστεί πολύ από τις οθωμανικές πρακτικές αστυνόμευσης. Εξάλλου, οι Τούρκοι την περίοδο της μεταρρύθμισης, επηρεασμένοι από τους Γάλλους, υιοθέτησαν το ηπειρωτικό μοντέλο αστυνόμευσης, το οποίο παρουσιάζει αρκετές ομοιότητες με το αποικιακό (Mawby, 2003).

Ουσιαστικά, η Κυπριακή Στρατιωτική Αστυνομία αποτέλεσε μετεξέλιξη της Οθωμανικής Χωροφυλακής, η οποία λειτουργούσε κι' αυτή με στρατιωτική δομή, εξοπλισμό, εκπαίδευση και πειθαρχία. Εξάλλου, η πλειοψηφία των μελών της, ήταν Τούρκοι

ζαπτιέδες που υπηρετούσαν πριν από την αλλαγή της κυριαρχίας και επιλέγηκαν να συνεχίσουν την αστυνομική τους υπηρεσία και με το νέο καθεστώς. Αναπόφευκτα, λοιπόν, η κουλτούρα, η νοοτροπία και οι επαγγελματικές τους γνώσεις, εμπειρίες και πρακτικές που ακολουθούσαν στο παρελθόν, είχαν επηρεάσει σε σημαντικό βαθμό τη διαμόρφωση του νέου αποικιακού τρόπου αστυνόμευσης της Κύπρου. Ανάμεσα στα πολλά στοιχεία που το αποδεικνύουν, είναι οι δεκάδες επιστολές της εποχής εκείνης, που φυλάγονται στο Κρατικό Αρχείο, καθώς και οι standing orders (1898), στις οποίες παρουσιάζονται αρκετές αστυνομικές πρακτικές αστυνόμευσης που είναι οι ίδιες ή σχεδόν παρόμοιες με τις αντίστοιχες των Οθωμανικών Οδηγιών και Κανονισμών του 1869. Έντονα οθωμανικά κατάλοιπα παρέμειναν και μεταγενέστερα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, αποτελεί το γεγονός ότι μέχρι και τη δεκαετία του 1930, τα μέλη της Αστυνομίας έφεραν ως κάλυμμα κεφαλής το οθωμανικό φέσι (Μαχλουζαρίδης, 1984), ενώ σε πολλά επίσημα έντυπα και εκδόσεις αποκαλούνταν ακόμη «ζαπτιέδες» (Rappas, 2006: Standing Orders, 1926).

Μια γενική περιγραφή των χαρακτηριστικών του αποικιακού πρότυπου αστυνόμευσης, όπως το εφάρμοζε η Κυπριακή Στρατιωτική Αστυνομία, μία δεκαετία μετά από την ίδρυσή της, αποτυπώνεται στο ακόλουθο απόσπασμα του αναγνώσματος του Burke (1888a, pp. 242-243):

«Η Στρατιωτική Αστυνομία, αποτελεί τη μοναδική στρατιωτική δύναμη στο νησί και οι άντρες της είναι εξοπλισμένοι όπως οι στρατιώτες. Φορούν μπλε σακάκια και λευκό τουρμπάνι ενώ μεταφέρουν τυφέκια Martini – Henry. Ωστόσο, παρόλο που θα μπορούσαν να δράσουν ως στρατιώτες σε περιπτώσεις εκτάκτου ανάγκης, εντούτοις στην πράξη εκτελούν συνήθη αστυνομικά καθήκοντα, όπως η διαφύλαξη της τάξης και η ανίχνευση του εγκλήματος, καθώς επίσης και αριθμό άλλων καθηκόντων στα αστικά και ποινικά δικαστήρια, τα οποία κανονικά σε άλλες χώρες εκτελούνται από κατωτέρας τάξεως δικαστικούς υπαλλήλους...».

5.1 Μιλιταριστική επιρροή και προεκτάσεις

Ο διπλός στρατιωτικό-αστυνομικός ρόλος της Κυπριακής Στρατιωτικής Αστυνομίας, απέβλεπε στη χρήση των μελών της ως εν δυνάμει στρατιωτών για τους πολέμους της Αυτοκρατορίας στη Μεσόγειο ή οπουδήποτε αλλού (Hook, 2009). Η στρατηγική αυτή,

συνεχίστηκε μέχρι και την εποχή του μεσοπολέμου και αποτυπώνεται χαρακτηριστικά στο ανάγνωσμα του Αρχηγού της, Gallagher (1928, p.472), ο οποίος ανάμεσα σ' άλλα ανέφερε ότι:

«Η αστυνομία αποτελεί ένα ένοπλο στρατιωτικό σώμα. Ο οπλισμός της περιλαμβάνει τυφέκια Lee-Enfield με ξιφολόγχες, ένα στοιχείο πυροβόλου Hotchkiss και επτά ομάδες ελαφρών πολυβόλων Lewis. Οι ιππείς αστυνομικοί εκπαιδεύονται ως ιππικό και οι πεζοί ως πεζικάριοι».

Αργότερα, και παρά την αναδιοργάνωση και μετονομασία της Στρατιωτικής Αστυνομίας σε Αστυνομική Δύναμη, στα μέσα της δεκαετίας του 1930, η στρατιωτική εκπαίδευση των μελών της σταδιακά υποβαθμίστηκε, πλην όμως συνέχισε να υφίσταται καθ' όλη τη διάρκεια της αγγλοκρατίας, όπως και αρκετά χρόνια μετά την ανεξαρτησία. Όσον αφορά στην εκπαίδευση των αστυνομικών στη χρήση των όπλων, εξακολουθεί να εφαρμόζεται έως σήμερα (Καν.51(2), Κ.Δ.Π.51/1989' Α.Δ.4/8, 2014' Α.Δ.4/16, 2016' Α.Δ.5/50, 2016).

Τα μιλιταριστικά πρότυπα, παρέμειναν και μετά την ανακήρυξη της ανεξαρτησίας. Σύμφωνα με το Μέρος VIII του Συντάγματος (1960), η αστυνομία και η χωροφυλακή κατατάσσονται, μαζί με το στρατό, στην κατηγορία των ενόπλων δυνάμεων της Δημοκρατίας. Στην πράξη, ο στρατιωτικός ρόλος της αστυνομίας αναδύθηκε κατά την περίοδο των διακοινοτικών ταραχών του 1963-1964 (Purcell, 1969). Πέραν του Συντάγματος, ο υφιστάμενος περί Αστυνομίας Νόμος (Ν.73(Ι)/2004, άρθρο 7), εξακολουθεί να νομιμοποιεί την ανάθεση στρατιωτικής μορφής καθηκόντων στην αστυνομία σε περίπτωση πολέμου ή άλλη έκτακτη ανάγκη.

5.2 Ανάπτυξη και προεκτάσεις της αστυνομικής πρακτικής

Στην αρχή της Βρετανικής κατοχής, οι Κύπριοι στα μάτια των Άγγλων φαίνονταν ως ένας φιλήσυχος, καλότροπος και «εύκολα αστυνομευόμενος» λαός (Burke, 1888b). Τα δικαστήρια απασχολούνταν μόνο με εκδίκαση μικροαδικημάτων και σχεδόν καθόλου με σοβαρής μορφής υποθέσεις. Ωστόσο, με την πάροδο των πρώτων δέκα χρόνων, το σοβαρό έγκλημα άρχισε να αυξάνεται με αλματώδεις ρυθμούς. Το γεγονός αυτό, συνδέθηκε με τη φτώχεια και την ανέχεια των κατοίκων του νησιού, αλλά και τον πολύ μικρό αριθμό των αστυνομικών που βρισκόταν στην ύπαιθρο. Την εποχή εκείνη, σπανίως μπορούσε κανείς να διακρίνει αστυνομικό εκτός των αστικών κέντρων (Burke, 1891). Όπως και κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας, οι ζαπτιέδες συνέχισαν να σταθμεύουν

στους στρατώνες των αστικών κέντρων, αρκετά μακριά από το ύπαιθρο, ενώ ο ανεπαρκής αριθμός τους δεν τους επέτρεπε να επιβλέπουν ικανοποιητικά ολόκληρο το νησί (Baker,1879).

5.2.1 Οι αστυνομικοί σταθμοί υπαίθρου

Για την αποτελεσματικότερη επέκταση της αστυνόμευσης στις περιοχές που πραγματικά υπήρχε ανάγκη, το 1888 αποφασίστηκε η δημιουργία αστυνομικών σταθμών σε διάφορα χωριά της Κύπρου (out stations), γεγονός που πρόσφερε μεγάλη ικανοποίηση και αισθήματα ασφάλειας στους αγρότες (Μαχλουζαρίδης, 1973). Στην πραγματικότητα, οι σταθμοί αυτοί δεν λειτουργούσαν με τον ίδιο τρόπο που λειτουργούν σήμερα οι αστυνομικοί σταθμοί. Σύμφωνα με τον Orr (1918), επρόκειτο για μικρά αποσπάσματα τα οποία έδρευαν σε κεντρικά χωριά και από εκεί περιπολούσαν τακτικά τις γειτονικές κοινότητες. Το προσωπικό τους, ωστόσο, ήταν περιορισμένο και αυτό ήταν αποσπασμένο το πολύ για έξι μήνες (Standing Order 6/62, 1896). Συνεπώς, η συμβολή τους στη μείωση της εγκληματικότητας στην ύπαιθρο ήταν μάλλον περιορισμένη, γιατί η σύντομη απόσπαση δεν τους πρόσφερε τη δυνατότητα να αποκτήσουν καλή γνώση των αναγκών αστυνόμευσης της περιοχής ευθύνης τους, ούτε καν των κατά τόπους εγκληματικών στοιχείων.

Αρχικά, δημιουργήθηκαν 64 αγροτικοί αστυνομικοί σταθμοί (Standing Orders, 1896). Στην πορεία, ο αριθμός τους αυξήθηκε και μέχρι το 1926 έφτασαν τους 85 (Gallagher, 1926). Σήμερα, οι ανάγκες για αστυνόμευση έχουν αντιστραφεί. Με βάση τις ετήσιες στατιστικές των τελευταίων χρόνων, διαφαίνεται ότι στην υποβαθμισμένη πληθυσμιακά Κυπριακή ύπαιθρο η εγκληματικότητα, συγκριτικά με τις πόλεις, είναι αισθητά περιορισμένη (Χατζηδημητρίου, 2016). Ωστόσο, οι αστυνομικοί σταθμοί υπαίθρου, εξακολουθούν και σήμερα να λειτουργούν για την κάλυψη των αναγκών αστυνόμευσης. Αν και ο αριθμός τους έχει μειωθεί στους 42 παγκυπρίως (Αστυνομία Κύπρου, 2016), εντούτοις ο τομέας δραστηριοτήτων τους, σύμφωνα με τις ισχύουσες Αστυνομικές Διατάξεις, δεν περιορίζεται μόνο στην περιπολιακή κάλυψη της περιοχής τους αλλά επεκτείνεται σε ένα ευρύτερο φάσμα δραστηριοτήτων που καλύπτει όλα τα βασικά καθήκοντα της αστυνομίας (Α.Δ. 1/11, 2013).

5.2.2 Διερεύνηση του σοβαρού εγκλήματος

Με τη βαθμιαία αύξηση του σοβαρού εγκλήματος, είχε διαφανεί και η αναγκαιότητα για πιο λεπτομερή και αποτελεσματική διερεύνηση καθώς και για αύξηση του ποσοστού εξιχνίασης των εγκλημάτων που καταγγέλλονταν στην αστυνομία. Στα πλαίσια αυτά, το 1912, δημοσιεύθηκε η νέα Αστυνομική Διάταξη 1/74 με τίτλο «Καθήκοντα ζαπτιέδων που εδρεύουν στις επαρχίες, ειδικά επιλεγμένων για την ανίχνευση του εγκλήματος». Στη εν λόγω διάταξη, αναφερόταν ότι:

«Ειδικά επιλεγμένοι υπαξιωματικοί και άντρες, οι οποίοι έχουν παρακολουθήσει εξειδικευμένο πρόγραμμα εκπαίδευσης στο αρχηγείο καθώς και άλλοι οι οποίοι πιθανών να διακρίνονται για την εξυπνάδα και την φυσική τους κλήση στη διερεύνηση, θα τοποθετούνται σε κάθε επαρχία για το σκοπό ανίχνευσης του εγκλήματος και θα εργάζονται υπό τη διοίκηση αξιωματικού της οικείας επαρχίας. Κατά καιρούς και μόνο κατά τη διάρκεια εκτέλεσης αυτού του καθήκοντός τους, οι ζαπτιέδες αυτοί θα απαλλάσσονται από τα συνήθη αστυνομικά τους καθήκοντα...».

Όπως προκύπτει από τα πιο πάνω, οι ομάδες ανακριτών για σοβαρά εγκλήματα δεν λειτουργούσαν πάνω σε μόνιμη βάση, αλλά αποσπούνταν από τα συνήθη καθήκοντά τους, μόνο για όσο καιρό παρουσιαζόταν ανάγκη. Οι εν λόγω πρόνοιες, παρέμειναν αυτούσιες και στην έκδοση των Αστυνομικών Διατάξεων του 1926 (Gallagher, 1926) και συνέχισαν μέχρι το 1933, οπότε αναδιοργανώθηκε το Τμήμα Ανίχνευσης Εγκλημάτων (Annual Report, 1934). Κατ' αυτόν τον τρόπο, ουσιαστικά λειτούργησαν ως ο πρόδρομος των σημερινών Τμημάτων Ανίχνευσης Εγκλημάτων που δραστηριοποιούνται στο Αρχηγείο Αστυνομίας και στις Επαρχιακές Αστυνομικές Διευθύνσεις (Α.Δ.3/2, 2016).

Κεφάλαιο 6

Η πλήρης αποικιοποίηση της Κύπρου και ο εκσυγχρονισμός της Αστυνόμευσης (1925 - 1955)

6.1 Εφαρμογή του κοινοδικαίου

Με τις νομικές μεταρρυθμίσεις που επέβαλαν οι Βρετανοί από το ξεκίνημα της κυριαρχίας τους, εισήγαγαν σταδιακά το κοινοδίκαιο. Επρόκειτο για το νομικό σύστημα που εφαρμοζόταν στη Βρετανία και το οποίο βασιζόταν στην αγγλοσαξονική παράδοση και στους νομολογιακούς κανόνες των δικαστηρίων της Αγγλίας. Παράλληλα, όμως, οι αποικιοκράτες διατήρησαν και στοιχεία του τοπικού και εθιμικού δικαίου που ίσχυαν από την εποχή της τουρκοκρατίας. Αυτό το μικτό σύστημα συνύπαρξης διαφορετικών νομικών συστημάτων, χαρακτηρίστηκε ως «πολυδικαικότητα» (Βασιλακάκης & Παπασάββας, 2002).

Το ξεκίνημα της προσπάθειας για την πλήρη εφαρμογή του κοινοδικαίου, έγινε την 1^η Ιανουαρίου 1929, όταν τέθηκε σε εφαρμογή ο νέος *Ποινικός Κώδικας*, ο οποίος αντικατέστησε τον οθωμανικό αντίστοιχο του. Η εισαγωγή του κώδικα, είχε προκαλέσει την αντίδραση τόσο των ντόπιων δικηγόρων όσο και των πολιτευτών, κυρίως λόγω της υπερβολικής αυστηρότητας των ποινών που προέβλεπε. Η πτυχή αυτή, όμως, αποδείχθηκε ιδιαίτερα ωφέλιμη στην υπηρεσία της αστυνόμευσης και για τη διατήρηση της έννομης τάξης, αφού παρατηρήθηκε αισθητή μείωση του σοβαρού εγκλήματος από την πρώτη κιόλας χρονιά της εφαρμογής του νέου ποινικού κώδικα (Annual Report, 1929). Παρόλο που ο νέος κώδικας ήταν επηρεασμένος από τον αγγλικό, εντούτοις περιείχε αρκετές ομοιότητες με τον προγενέστερό του οθωμανικό, οι οποίες σε ορισμένες περιπτώσεις ξέφευγαν από τις αρχές του κοινοδικαίου (Thoma, 2000). Επιπρόσθετα του ποινικού κώδικα, την ίδια χρονιά τέθηκαν σε εφαρμογή οι εξίσου σημαντικοί για την αλλαγή του νομικού συστήματος, *Νόμοι περί Μαρτυρίας και περί Ποινικής Δικονομίας* (Μαχλουζαρίδης, 1977).

Με την εφαρμογή του νέου περί Δικαστηρίων Νόμου (Law 38/1935), το 1935, το βρετανικό κοινοδίκαιο υποκατέστησε ολοκληρωτικά το οθωμανικό ουσιαστικό δίκαιο.

Σύμφωνα με το νόμο αυτό, η λειτουργία των δικαστηρίων είχε αναθεωρηθεί πλήρως και δημιουργήθηκαν: α) ένα *Ανώτατο Δικαστήριο (Supreme Court)* το οποίο, ανάμεσα σ' άλλα, λειτουργούσε ως εφετείο για τις ποινικές ή αστικές αποφάσεις όλων των δικαστηρίων, β) έξι *Κακουργιοδικεία (Assize Courts)*, ένα σε κάθε επαρχία και γ) έξι *Επαρχιακά Δικαστήρια (District Courts)*, τα οποία είχαν πρωτογενή δικαιοδοσία τόσο σε αστικής όσο και σε ποινικής φύσεως υποθέσεις (Annual Report, 1936).

Η επίδραση του κοινοδικαίου σε μία κουλτούρα η οποία διέφερε παντελώς από την αγγλική, καθώς και η απομάκρυνση των αρχών του ποινικού δικαίου από το τοπικό εθιμικό δίκαιο, είχε συνδράμει στη δημιουργία νομικών συγκρούσεων. Ωστόσο και παρά τις αρχικές αντιδράσεις, αυτό εδραιώθηκε και έχει διατηρηθεί έως σήμερα, παρόλο που στην πορεία επήλθε ένας μεγάλος αριθμός νομικών τροποποιήσεων, οι οποίες στόχευαν κυρίως στη βελτίωση και τον εκσυγχρονισμό του (Neocleous & Bevir, 2000' N.14/1960).

6.2 Εκσυγχρονισμός της αστυνόμευσης

Παρά τις συνεχείς σημαντικές αλλαγές και καινοτομίες που παρουσιάστηκαν στην αστυνόμευση της Κύπρου κατά την πρώτη δεκαετία της βρετανικής επικυριαρχίας, στις επόμενες δεκαετίες παρατηρήθηκε μια εμφανής στασιμότητα (Μαχλουζαρίδης, 1984). Σημαντικές μεταρρυθμίσεις στην αστυνόμευση, παρουσιάστηκαν μετά την ανακήρυξη της Κύπρου ως αποικίας, το 1925, και την οριστική απαλλαγή της Τουρκίας από κάθε δικαίωμα επί της νήσου.

Η αφετηρία των μεταρρυθμίσεων δόθηκε με την έκδοση των αναθεωρημένων *Αστυνομικών Διατάξεων και Κανονισμών της Κυπριακής Στρατιωτικής Αστυνομίας του 1926*. Στην έκδοση αυτή, που αποσκοπούσε στην υποβοήθηση των αστυνομικών κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους, ενσωματώθηκαν όλες οι ισχύουσες διαταγές που είχαν εκδοθεί στο παρελθόν, καθώς και άλλες κυβερνητικές οδηγίες που αφορούσαν στην αστυνομία. Ανάμεσα σ' άλλα, περιελάμβανε σημαντικές πρακτικές και οδηγίες σχετικά με τα καθήκοντα των μελών της στον τομέα της αστυνόμευσης, οι οποίες διέφεραν ουσιωδώς από τις προγενέστερες του 1896, ενώ οι οθωμανικές επιρροές είχαν περιοριστεί σε μεγάλο βαθμό (Gallagher, 1926' Μαχλουζαρίδης, 1978α).

Στο τρίτο μέρος των εν λόγω Διατάξεων (Gallagher, 1926), το οποίο αφορούσε στα αστυνομικά καθήκοντα, αναφερόταν ότι παρόλο που η Στρατιωτική Αστυνομία διέθετε στρατιωτική οργάνωση και πειθαρχία, εντούτοις αποτελούσε δημόσια υπηρεσία και τα

μέλη της όφειλαν να ενεργούν ως αστυνομικοί (Α.Δ.3/80), ενεργώντας πρωτίστως για την πρόληψη του εγκλήματος και εκ δευτέρου για τη δίωξη των παραβατών (Α.Δ.3/82). Ειδικότερα, όφειλαν να εκτελούν καθήκοντα για τη διαφύλαξη της ειρήνης, την πρόληψη και εξιχνίαση του εγκλήματος, την προσαγωγή των παραβατών ενώπιον των δικαστηρίων και την εκτέλεση ενταλμάτων και άλλων οδηγιών που εκδίδονταν από τα δικαστήρια και τις αρχές (Α.Δ.3/81), καθήκοντα που έως σήμερα εξακολουθούν να περιλαμβάνονται στον περί Αστυνομίας Νόμο (Ν.73(Ι)/2004). Περαιτέρω, μέσα από τις πρόνοιες των Διατάξεων του 1926, διαφαίνεται ότι οι περιπολίες εξακολουθούσαν να θεωρούνται υψίστης σημασίας για την εφαρμογή ενός συστήματος αποτελεσματικής αστυνόμευσης, γι' αυτό και ένα μεγάλο τους μέρος καταπιάνεται με λεπτομέρεια στις πρακτικές και μεθόδους εκτέλεσης τους (Α.Δ.3/94-100).

Οι μεταρρυθμίσεις στην αστυνόμευση συνεχίστηκαν και την επόμενη δεκαετία. Συνεπεία της εξέγερσης των οκτωβριανών του 1931, κρίθηκε επιβεβλημένη η επικέντρωση της αστυνόμευσης στο κατασταλτικό της ρόλο (Καπαρδής, 2001). Ως εκ τούτου, τα μέλη της αστυνομίας έλαβαν περισσότερη στρατιωτική εκπαίδευση και παράλληλα συστάθηκε και ένα είδος *εφεδρικής ειδικής αστυνομίας* στην οποία κλήθηκε να υπηρετήσει μικρός αριθμός Βρετανών κατοίκων της Κύπρου, η πλειοψηφία των οποίων είχε υπηρετήσει προηγουμένως στο στρατό (Στυλιανού, 1984).

Οι μεγαλύτερες μεταρρυθμίσεις στην αστυνομία αλλά και στην αστυνόμευση, σημειώθηκαν από το 1933 έως το 1938, επί αρχηγίας του Γουίλιαμ Κάμπελ Κίγκ. Οι σημαντικότερες ήταν: α) η μετονομασία της «Κυπριακής Στρατιωτικής Αστυνομίας» σε «Κυπριακή Αστυνομία» και η μετατροπή της από μία τοπική ένοπλη δύναμη σε μία αποικιακή αστυνομική δύναμη, με έμφαση στην εκτέλεση αστυνομικών καθηκόντων, β) η βελτίωση της αστυνομικής στολής και η αντικατάσταση του Οθωμανικού φεσιού με το Αυστραλιανού τύπου καπέλο, γ) η παραχώρηση δικαιώματος στα εκτός υπηρεσίας μέλη να φέρουν πολιτική ενδυμασία, δ) η βελτίωση της εκπαίδευσης και των απολαβών των αστυνομικών, ε) η μείωση της έφιππης αστυνομίας και η σταδιακή αντικατάσταση των αλόγων με αυτοκίνητα και μοτοσυκλέτες κ.ά.. Ιδιαίτερα σημαντικές, υπήρξαν η καινοτόμος αναδιοργάνωση του Τμήματος Ανίχνευσης Εγκλημάτων, όπως και η δημιουργία Τμήματος Τροχαίας (Μαχλουζαρίδης, 1984· Armstrong, Studdy & White, 1956).

6.2.1 Αναδιοργάνωση του Τμήματος Ανίχνευσης Εγκλήματος

Από τη δεκαετία του 1910, στο Αρχηγείο Αστυνομίας λειτουργούσε Τμήμα Ανιχνεύσεως Εγκλημάτων, παρέχοντας υποστήριξη στο έργο των Επαρχιακών Αστυνομικών Διευθύνσεων. Στα 1933, το τμήμα αυτό αναδιοργανώθηκε πλήρως με την υιοθέτηση νέων μεθόδων και πρακτικών, οι οποίες διευκόλυναν την αστυνόμευση, ιδίως στον τομέα της πρόληψης και ανίχνευσης του σοβαρού εγκλήματος. Ανάμεσα σ' αυτές ήταν και η έκδοση της *Εφημερίδας της Αστυνομίας (Police Gazette)*, η οποία περιείχε λεπτομέρειες για την ευρεθείσα και κλαπείσα περιουσία, καθώς και για τα καταζητούμενα πρόσωπα (Annual Report, 1934). Η έκδοση της εφημερίδας αυτής, συνεχίζει για τον ίδιο ακριβώς σκοπό και με παρόμοιο περιεχόμενο, έως σήμερα (Α.Δ.1/4, 2016).

Την ίδια χρονιά, εκδόθηκε από τους Ashmore & Kyprianou (1934), το *"The Cyprus Police Manual"*. Επρόκειτο για ένα πρακτικό εγχειρίδιο οδηγιών που προοριζόταν για την καθοδήγηση των μελών της αστυνομίας στην εκτέλεση των καθηκόντων τους και κυρίως στη διερεύνηση του σοβαρού εγκλήματος. Περιελάμβανε οδηγίες για τα διάφορα είδη καθηκόντων αστυνόμευσης, καθώς και τις μεθόδους εκτέλεσης περιπολιών. Περιείχε, επίσης, οδηγίες για τον τρόπο διεξαγωγής των ανακρίσεων, τη συλλογή και παροχή μαρτυρίας, τη λήψη καταθέσεων, το χειρισμό τεκμηρίων, τη διεξαγωγή αναγνωριστικών παρατάξεων, την αναγνώριση περιουσίας, τη συλλογή δακτυλικών αποτυπωμάτων κ.λπ.. Οι νέες μέθοδοι ανίχνευσης εγκλήματος δεν έτυχαν ευρείας αποδοχής ανάμεσα στα μέλη της αστυνομίας, αφού αρκετά από τα παλαιότερα μέλη δυσκολεύονταν να αποχωριστούν τις παλαιότερες ανορθόδοξες μεθόδους. Περαιτέρω, εξακολουθούσαν να πραγματοποιούν πολλές αχρείαστες συλλήψεις, γεγονός το οποίο προβλημάτιζε έντονα την τότε ηγεσία (Gulloch, 1938). Στα 1953, το εγχειρίδιο αυτό αντικαταστάθηκε από ένα πολύ πιο αναλυτικό εγχειρίδιο, με την ονομασία *"Instruction Manual"*, στο οποίο περιλαμβάνονταν συνοπτικές οδηγίες για όλα τα είδη καθηκόντων των μελών της αστυνομίας (Cyprus Police, 1953). Το αξιοσημείωτο, είναι ότι πολλές οδηγίες, πρακτικές και επεξηγήσεις που περιέχονται και στα δύο αυτά εγχειρίδια, εξακολουθούν μέχρι σήμερα να περιλαμβάνονται, αυτούσιες ή αναθεωρημένες, τόσο στις ισχύουσες αστυνομικές διατάξεις όσο και στα μαθήματα εκπαίδευσης που εκδίδει και διδάσκει η Αστυνομική Ακαδημία.

Ακόμη μία εκτενέστερη αναδιοργάνωση του Τμήματος Ανίχνευσης Εγκλημάτων, πραγματοποιήθηκε στα 1950. Περιλάμβανε τη δημιουργία του Αρχείου Προηγούμενων Καταδικών και την εφαρμογή ενός νέου συστήματος καταχώρησης και ταξινόμησης των

υπό διερεύνηση εγκλημάτων και των καταδικών που επιβάλλονταν από τα δικαστήρια. Εισήχθησαν νέες μέθοδοι αρχειοθέτησης και ταυτοποίησης των δακτυλικών αποτυπωμάτων, καθώς και η φωτογραφία τόσο για την υποβοήθηση της αστυνομίας όσο και ως μαρτυρικού μέσου. Επιπρόσθετα, βελτιώθηκε το σύστημα αναφοράς και ανάλυσης εγκλημάτων, το οποίο με τη χρήση της στατιστικής αποσκοπούσε στην εξασφάλιση στοιχείων που βοηθούσαν στη λήψη αποφάσεων για ανάπτυξη των κατάλληλων μεθόδων αστυνόμευσης στις περιοχές που πραγματικά τις είχαν ανάγκη (Ashmore, 1951).

Τέλος, κατά την αναφερόμενη περίοδο, εκτενείς μεταρρυθμίσεις υπέστηκαν και τα Τμήματα Ανιχνεύσεως Εγκλημάτων (Τ.Α.Ε.) που λειτουργούσαν στις Επαρχιακές Αστυνομικές Διευθύνσεις και τα οποία ήταν υπεύθυνα για την καταχώριση, ανίχνευση και εξιχνίαση εγκλημάτων, την αναζήτηση πληροφοριών για καταζητούμενα πρόσωπα, την παρακολούθηση υπόπτων προσώπων κ.λπ. (Cyprus Police, 1951). Από τότε έως σήμερα και παρά τις τεράστιες αλλαγές που επήλθαν στις λειτουργίες και μεθόδους ανίχνευσης του σοβαρού εγκλήματος, η βασική αποστολή των Επαρχιακών Τ.Α.Ε. δεν έχει ουσιωδώς μεταβληθεί (Α.Δ. 1/20, 2012· Α.Δ. 3/2, 2016).

6.2.2 Τροχαία Αστυνόμευση

Η αλματώδης ανάπτυξη της τεχνολογίας, που παρουσιάστηκε την εποχή του μεσοπολέμου, είχε ως αποτέλεσμα την επέκταση της χρήσης των μηχανοκινήτων οχημάτων. Αναπόφευκτα, αυτό ώθησε στην θέσπιση του απαραίτητου νέου νομικού πλαισίου όπως και στη στροφή ενός μέρους των διαδικασιών κοινωνικού ελέγχου, στον τομέα της τροχαίας αστυνόμευσης. Στην Κύπρο, η χρήση του αυτοκινήτου και της μοτοσυκλέτας επεκτάθηκε ραγδαία στις αρχές της δεκαετίας του 1930, γεγονός το οποίο αποτέλεσε αιτία για την πρόκληση αρκετών δυστυχημάτων, εκ των οποίων ορισμένα ήταν θανατηφόρα (Μαχλουζαρίδης, 1978β). Στη ετήσια έκθεση του 1930, αναφέρεται για πρώτη φορά ότι ανάμεσα στα καθήκοντα που εκτελούσε τότε η αστυνομία, ήταν και ο έλεγχος της τροχαίας. Πέντε χρόνια αργότερα, στα 1935, η αύξηση των μηχανοκινήτων οχημάτων στους δρόμους, επέβαλε τη σύσταση Τμήματος Τροχαίας στη Λευκωσία, το οποίο απασχολείτο εξολοκλήρου με τον έλεγχο της τροχαίας και με άλλα παρεμφερή καθήκοντα (Annual Report, 1935).

Μέσα στα επόμενα χρόνια, το Τμήμα Τροχαίας της πρωτεύουσας, απασχολείτο ευρέως με τη ρύθμιση και έλεγχο του ολοένα αυξανόμενου αριθμού οχημάτων, καθώς και τη διερεύνηση των επίσης επαυξημένων τροχαίων δυστυχημάτων. Περαιτέρω, επέκτεινε τις δραστηριότητές του σε συστηματικές εκστρατείες για τη μείωση των δυστυχημάτων, κάνοντας χρήση όλων των διαθέσιμων μεθόδων αφύπνισης του κοινού, όπως δημοσιεύματα στον τύπο, ραδιοφωνικές εκπομπές, ταινίες και διαλέξεις σε σχολεία, καθώς και δωρεάν διανομή στους οδηγούς, του κώδικα οδικής κυκλοφορίας (Annual Report, 1953).

Μέσα στο 1949, τμήματα τροχαίας είχαν συσταθεί και σε όλες τις επαρχιακές αστυνομικές διευθύνσεις. Τα μέλη τους, δραστηριοποιούνταν κυρίως στους ελέγχους τροχαίας, περιπολίες, μηχανικούς ελέγχους οχημάτων, καθώς και στη διερεύνηση δυστυχημάτων στις πόλεις και σοβαρών δυστυχημάτων στο ύπαιθρο. Ωστόσο, η διερεύνηση των θανατηφόρων δυστυχημάτων, ανά το παγκύπριο, εξακολουθούσε να αποτελεί ευθύνη του Τμήματος Τροχαίας Αρχηγείου (Ashmore, 1950' C.P.F.O. 83 & 93, 1951). Τα πλείστα από τα ανωτέρω καθήκοντα, ισχύουν αυτούσια μέχρι τις μέρες μας. Σήμερα, ωστόσο, χάρη στην τεχνολογική ανάπτυξη, αλλά και στη θέσπιση μιας πολύ πιο εξειδικευμένης και εκτενούς νομοθεσίας για τα οχήματα, τους οδηγούς και το οδικό δίκτυο, οι πρακτικές και τα μέσα άσκησης της τροχαίας αστυνόμευσης, έχουν πλήρως αναβαθμιστεί (Α.Δ. 1/20, 2012).

6.2.3 Δημιουργία Ειδικού Κλάδου Πληροφοριών

Η αναζήτηση πληροφοριών σχετικά με το έγκλημα αλλά και την ασφάλεια του κράτους, ενέπιπτε πάντοτε στη σφαίρα των αστυνομικών καθηκόντων. Οι Βρετανοί αποικιοκράτες, από την αρχή της κυριαρχίας τους, εκτίμησαν ιδιαίτερα τη σημασία των πληροφοριών στον τομέα της αστυνόμευσης, γι' αυτό τις αξιοποίησαν δεόντως (Bryant, 2003). Ιδιαίτερη σημασία, έδιναν πάντοτε για πληροφορίες πολιτικής φύσεως, οι οποίες τους επέτρεπαν να έχουν γνώση των οποιωνδήποτε επαναστατικών προθέσεων και ενεργειών που έβλαπταν τα κυριαρχικά τους συμφέροντα (Varnava, 2012). Οι ανησυχίες των Βρετανών εντάθηκαν κυρίως, μετά τη λήξη του Β' παγκοσμίου πολέμου και ιδιαίτερα στα τέλη της δεκαετίας του 1940. Την περίοδο αυτή, η επιθυμία των Ελληνοκυπρίων για ένωση με την Ελλάδα ήταν ιδιαίτερα διαδεδομένη και εκδηλωνόταν ποικιλοτρόπως. Το γεγονός αυτό, σε συνάρτηση με τα άλλα επαναστατικά κινήματα της εποχής αλλά και την αναγκαιότητα διατήρησης της βρετανικής παρουσίας στην ευαίσθητη περιοχή της

ανατολικής μεσογείου, είχαν αναγκάσει τους αποικιοκράτες να δραστηριοποιηθούν εντονότερα στον τομέα των πληροφοριών (Anderson, 1992).

Στα πλαίσια αυτά, το 1946, τόσο στο Αρχηγείο Αστυνομίας όσο και σε κάθε Επαρχιακή Αστυνομική Διεύθυνση, είχαν συσταθεί *Ειδικοί Κλάδοι Πληροφοριών (Special Branches)*. Οι κλάδοι αυτοί, δραστηριοποιούνταν κυρίως στο χειρισμό πληροφοριών που σχετίζονταν με πολιτικής φύσεως θέματα καθώς και με τον έλεγχο των αλλοδαπών (Ashmore, 1947). Τα ειδικά επιλεγμένα τους μέλη, φορούσαν πολιτικά ρούχα και όφειλαν να δρουν με πάσα μυστικότητα για τη συλλογή, αξιολόγηση και αναφορά πάσης φύσεως πληροφοριών, οι οποίες εμπεριείχαν πολιτική χροιά (C.P.F.O.35, 1951).

Κεφάλαιο 7

Η αστυνόμευση κατά τον απελευθερωτικό αγώνα (1955 - 59)

Μετά τη Βρετανική αποχώρηση από την Πλαστίνη, στα 1947, και από τη διώρυγα του Σουέζ, στα 1954, η Κύπρος απέμεινε ως το τελευταίο έδαφος που ελεγχόταν από τους Άγγλους στη Μέση Ανατολή. Συνεπεία του γεγονότος τούτου, το νησί χρησιμοποιήθηκε ως βάση για το Γενικό Στρατηγείο Στρατιωτικών Πληροφοριών. Αποτέλεσε, δηλαδή ένα ζωτικής σημασίας περιφερειακό κέντρο παρακολουθήσεων και μια στρατιωτική βάση, τεράστιας σημασίας τόσο για τη Βρετανία όσο και για το NATO (Reddaway, 1987).

Το Νοέμβριο του 1954, λίγους μήνες πριν από το ξέσπασμα του απελευθερωτικού αγώνα, η αστυνομία αριθμούσε 1.386 μέλη, από τα οποία το 37% ήταν Τουρκοκύπριοι. Η ποιότητα του προσωπικού της δεν κρινόταν ως ικανοποιητική, γεγονός που συνδεόταν με τη χαμηλή εκτίμηση που έχαιρε η αστυνομία, καθώς και τις χαμηλές απολαβές των μελών της. Οι παράγοντες αυτοί λειτουργούσαν ως αντικίνητρο για τα άτομα με καλά μορφωτικά προσόντα να κάνουν καριέρα στην αστυνομία. Περαιτέρω, οι άσχημοι όροι υπηρεσίας είχαν αρνητικό αντίκτυπο στην ποιότητα των ανώτερων αξιωματικών και των μελών της ηγεσίας, που τοποθετούνταν αποσπασμένοι από άλλες αποικιακές αστυνομίες. Οι πιο πάνω λόγοι, κατά τους Βρετανούς, κατέστησαν την αστυνομία ανίκανη να ανταποκριθεί ικανοποιητικά για τον εντοπισμό των μυστικών πολιτικών δραστηριοτήτων, γεγονός που επέτρεψε στην απερίσπαστη οργάνωση της επερχόμενης ανταποικιακής δράσης (Armstrong et al, 1956).

7.1. Η πρώτη αντίδραση

Με την έναρξη του απελευθερωτικού αγώνα, την 1^η Απριλίου 1955, η Εθνική Οργάνωση Κυπρίων Αγωνιστών (Ε.Ο.Κ.Α.) εξαπέλυσε πλήθος ενόπλων και βομβιστικών επιθέσεων κατά βρετανικών στρατιωτικών στόχων και κυβερνητικών εγκαταστάσεων. Ανάμεσα στους στόχους αυτούς, υπήρξαν και αρκετοί αστυνομικοί σταθμοί. Τα κτυπήματα κατά της αστυνόμευσης αποτέλεσαν μια απαραίτητη «δαιμόνια πολιτική τακτική» της Ε.Ο.Κ.Α., η οποία αποσκοπούσε στην προσέλκυση του βρετανικού στρατού στη σύγκρουση και κατ' αυτό τον τρόπο να «στρατιωτικοποιηθεί» ο αγώνας. Περαιτέρω, οι απομακρυσμένοι αστυνομικοί σταθμοί και φυλάκια, αποτελούσαν τρωτά σημεία για την

αποκομιδή οπλισμού και άλλου υλικού που ήταν απαραίτητα για τη συνέχιση του αγώνα (Γρίβας, 2014).

Οι επιθέσεις της Ε.Ο.Κ.Α. είχαν έντονη συναισθηματική επίδραση τόσο στο ηθικό όσο και στην αποτελεσματικότητα των μελών της αστυνομίας. Από την πρώτη στιγμή οι Ελληνοκύπριοι αστυνομικοί είχαν απειληθεί με εκτέλεση, εάν δραστηριοποιούνταν με οποιοδήποτε τρόπο ενάντια στον αγώνα. Σε αρκετές περιπτώσεις, οι απειλές πραγματοποιήθηκαν και αριθμός αστυνομικών που με τις δραστηριότητές τους αντιτάχθηκαν στην Ε.Ο.Κ.Α., εκτελέστηκε. Συνολικά κατά τη διάρκεια του ανταποικιακού αγώνα, έχασαν τη ζωή τους 49 μέλη της αστυνομίας. Από αυτούς, οι 15 ήταν Ελληνοκύπριοι, οι 12 Βρετανοί και οι 22 Τουρκοκύπριοι (Anderson, 1992). Από την άλλη, πάρα πολλοί αστυνομικοί ήταν μέλη της οργάνωσης, την οποία εφοδίαζαν με πολύτιμες πληροφορίες. Με αυτές τις πληροφορίες, καθώς και την ενεργό συμμετοχή τους, πραγματοποιήθηκαν αρκετές επιθέσεις, ακόμη και εναντίον των αστυνομικών εγκαταστάσεων που οι ίδιοι υπηρετούσαν, ενώ άλλοι βοήθησαν σε αποδράσεις αγωνιστών ή τους πρόσφεραν καταφύγια (Foley, 1975). Παρατηρήθηκε επίσης μαζική υποβολή παραιτήσεων από Ελληνοκύπριους αστυνομικούς, την οποία οι Βρετανοί προσπάθησαν να συνδέσουν κυρίως με τη χαμηλή τους μισθοδοσία και τον εξαναγκασμό τους για συνεχή εκτέλεση υπερωριακών καθηκόντων, χωρίς οποιεσδήποτε απολαβές. Όπως παραδέχθηκε ο τότε Αρχηγός Αστυνομίας Robbins, μέχρι το καλοκαίρι του 1955, με την «εκ των έσω» συνδρομή των Ελληνοκυπρίων μελών της, η αστυνομία λειτουργούσε περισσότερο ως συνεργός της Ε.Ο.Κ.Α. παρά ως πολέμιός της (Anderson, 1992· Κάρυος, 2014).

Η ανικανότητα της αστυνομίας, να αντιμετωπίσει τη λαϊκή κοινωνική αντίδραση στα αρχικά στάδια του αγώνα, ανάγκασε τους Βρετανούς να εμπλέξουν και το στρατό στην αστυνόμευση. Αρχικά, οι στρατιωτικές δυνάμεις, που εν τω μεταξύ είχαν ενισχύσει την παρουσία τους στο νησί, χρησιμοποιήθηκαν σε μικτές επιχειρήσεις με την αστυνομία για τη διενέργεια μεγάλης έκτασης ερευνών καθώς και για την καταστολή διαδηλώσεων και συγκεντρώσεων. Στη συνέχεια, η εμπλοκή του στρατού στην αστυνόμευση, επεκτάθηκε ακόμη περισσότερο, μετά την άφιξη του νέου κυβερνήτη Στρατάρχη Harding και την κήρυξη της Κύπρου σε «κατάσταση εκτάκτου ανάγκης» (Κάρυος, 2014).

Φθάνοντας στην Κύπρο ο Harding, έδωσε άμεση προτεραιότητα στην αναδιοργάνωση της αστυνομίας κατά τρόπο ώστε να είναι σε θέση να αντιμετωπίσει νικηφόρα την Ε.Ο.Κ.Α. (Anderson, 1992). Για το σκοπό αυτό, είχε καλέσει διάφορους ειδικούς επί του

θέματος. Ανάμεσά τους, ήταν και μία τριμελής επιτροπή αποτελούμενη από τρεις Βρετανούς Αστυνομικούς Επιτρόπους, η οποία επισκέφτηκε την Κύπρο τον Μάρτιο του 1956 με όρους εντολής να εισηγηθούν αλλαγές για τους όρους υπηρεσίας, τις διαδικασίες εγγραφής, εκπαίδευσης και προαγωγής των μελών, καθώς και γενικότερα για την οργάνωση της Αστυνομίας (White, 1957).

Σύμφωνα με τις διαπιστώσεις της επιτροπής, τα προβλήματα που αντιμετώπιζε η αστυνομία, ταξινομούνταν σε δύο κατηγορίες. Η πρώτη αφορούσε στις κακές συνθήκες εργασίας, οι οποίες λειτουργούσαν ως αντικίνητρο για την πρόσκληση κατάλληλα προσοντούχων νέων μελών. Η δεύτερη κατηγορία προβλημάτων, εστιαζόταν στις σχέσεις ανάμεσα στην αστυνομία και τον ντόπιο πληθυσμό. Ειδικότερα, με τον παραστρατιωτικό τρόπο αντίδρασης της αστυνομίας στην αντιμετώπιση των «τρομοκρατικών δραστηριοτήτων» του αγώνα, είχε καταφέρει να αποξενωθεί περισσότερο από το κοινό και είχε καταστεί ιδιαίτερα απεχθής. Για την ανάκτηση της εμπιστοσύνης και της υποστήριξης των Κυπρίων, η επιτροπή πρότεινε την εγκαθίδρυση μίας αστυνομικής δύναμης η οποία θα υπηρετούσε με τη συναίνεση της κοινωνίας και χωρίς να χρησιμοποιεί εξαναγκαστικές μεθόδους. Προτάθηκε, επίσης, η δημιουργία μίας νέας αστυνομικής δύναμης, βασισμένης στα πρότυπα των σωμάτων χωροφυλακής που λειτουργούσαν τότε στη βρετανική επαρχία και στις οποίες, τα μέλη της επιτροπής ήταν ηγήτορες και καλοί γνώστες του τρόπου λειτουργίας τους (Armstrong et al, 1956).

7.2 Η εξ' ανάγκης αναδιοργάνωση της αστυνομίας

Παρά τις ορθές παρατηρήσεις και καινοτόμες εισηγήσεις της τριμελούς επιτροπής, οι μακροχρόνιες διαδικασίες για τη δημιουργία συναινετικής αστυνόμευσης δεν καθιστούσαν εφικτή την αντιμετώπιση των επειγουσών προκλήσεων που είχαν προκύψει από την κατάσταση έκτακτης ανάγκης. Ως εκ τούτου, το μοντέλο της Βρετανικής επαρχιακής χωροφυλακής, αντικρίστηκε από τους αποικιοκράτες ως ένας απόμακρος στόχος, γι' αυτό παραμερίστηκε (Anderson, 1992).

Αντίθετα, οι Βρετανοί έχοντας τις εμπειρίες αντιμετώπισης πρόσφατων επαναστατικών κινημάτων στις άλλες αποικίες, προτίμησαν να στραφούν στις πιο άμεσες και δοκιμασμένες μεθόδους κατασταλτικής αστυνόμευσης. Έτσι, τον Ιούνιο του 1956, το πρότυπο αστυνόμευσης της έκρυθμης κατάστασης διαμορφώθηκε πάνω σε τέσσερις

βασικούς πυλώνες. Ο πρώτος, αφορούσε στην αύξηση του αστυνομικού προσωπικού. Ο δεύτερος πυλώνας αφορούσε στη δημιουργία της Επικουρικής Αστυνομίας (Auxiliary Police) και της Μηχανοκίνητης Εφεδρικής Μονάδας (Mobile Reserve Unit), καθώς και άλλων επί μέρους κλάδων. Ο τρίτος αφορούσε στη δημιουργία μίας μονάδας με αστυνομικούς από το Ηνωμένο Βασίλειο και ο τέταρτος πυλώνας, σχετιζόταν με την αξιοποίηση των εμπιστευτικών πληροφοριών (Anderson, 1992).

7.3 Αύξηση προσωπικού και δημιουργία νέων τμημάτων

Η αναγκαιότητα για ταχεία και αποτελεσματική αντίδραση της αστυνομίας στην αντιμετώπιση της εξέγερσης, είχε ως συνέπεια τη δραματική αύξηση στη στρατολόγηση νέων αστυνομικών. Από τα 1.397 συνολικά μέλη που αριθμούσε η αστυνομία πριν από την έναρξη του αγώνα, το 1958 έφθασε να αριθμεί συνολικά 5.435 μέλη. Η αύξηση αυτή επιτεύχθηκε με την απόσπαση πέραν των 600 Βρετανών αστυνομικών και την πρόσληψη πέραν των 900 Τουρκοκυπρίων και μόνο 53 Ελληνοκύπριων αστυνομικών. Προσελήφθηκε επίσης, ένας επιπρόσθετος αριθμός 2.421, Ειδικών και Επικουρικών Αστυνομικών, κυρίως Τουρκοκυπρίων, οι οποίοι στελέχωσαν την Επικουρική Αστυνομία και την Εφεδρική Μονάδα. Αυτή η ταχεία και εθνο-κοινωνικά ανισομερής αύξηση του προσωπικού, είχε ως συνέπεια τη δραματική αύξηση στο 70% του ποσοστού των Τουρκοκυπρίων αστυνομικών, έναντι 15% που αναλογούσε στους Ελληνοκύπριους (Annual Report, 1954· Browne, 1959· White, 1956, White, 1958· Whymark, 1960).

Την περίοδο Αυγούστου – Σεπτεμβρίου 1955, συστάθηκαν η *Επικουρική Αστυνομία* και η *Μηχανοκίνητη Εφεδρική Μονάδα*. Τα καθήκοντα που είχαν ανατεθεί στην Επικουρική Αστυνομία ήταν η φρούρηση κυβερνητικών κτιρίων και εγκαταστάσεων και αποστολές συνοδείας, απαλλάσσοντας από τα καθήκοντα αυτά την αστυνομία. Η Επικουρική Αστυνομία στελεχωνόταν εξολοκλήρου από Τουρκοκύπριους, η πλειονότητα των οποίων ήταν αμόρφωτοι αγρότες με περιορισμένες ικανότητες. Όσον αφορά στη Μηχανοκίνητη Εφεδρική Μονάδα, είχε συσταθεί με σκοπό να μειώσει την εμπλοκή του στρατού στην αστυνόμευση και θεωρείτο ως πιο επαγγελματική. Αν και αυτή αποτελείτο εξολοκλήρου με Τουρκοκύπριους, εντούτοις καθοδηγείτο από Βρετανούς βαθμοφόρους, με προηγούμενες εμπειρίες στην καταστολή στάσεων σε άλλες αποικίες. Στα μέλη της, δόθηκε ιδιαίτερη εκπαίδευση για την καταστολή διαδηλώσεων και αφού χωρίστηκαν σε εννέα ομάδες των 45 ατόμων έκαστη, τοποθετήθηκαν σε όλες τις επαρχίες. Πέραν από

την αντιδιαδηλωτική τους δράση, η μονάδα αξιοποιήθηκε και σε μεγάλης κλίμακας έρευνες, καθώς και για την επιβολή κατ' οίκων περιορισμών σε διάφορα χωριά της υπαίθρου (Anderson, 1992).

Επιπρόσθετα των πιο πάνω αστυνομικών μονάδων, την περίοδο του αγώνα οι Βρετανοί έκριναν αναγκαία τη δημιουργία και εξειδικευμένων αστυνομικών κλάδων, καθώς και την αναδιοργάνωση ή ενίσχυση των υφιστάμενων. Έτσι, στα 1955, δημιουργήθηκε ο *Κλάδος Ανιχνευτικών Σκύλων*, οποίος στελεχώθηκε με δύο ειδικά εκπαιδευμένους αστυφύλακες. Στον κλάδο αυτό, αποσπάστηκαν και Βρετανοί της Αστυνομικής Μονάδας του Ηνωμένου Βασιλείου, με σκύλους που είχαν δανειστεί από την αστυνομία του Liverpool (White, 1956). Στα 1957, οι Βρετανοί δημιούργησαν τη *Μονάδα Λιμενικής και Ναυτικής Αστυνομίας*, εξοπλίζοντάς την με περιπολικά σκάφη. Αποστολή της, ήταν η από θαλάσσης περιπολία των ακτών, με σκοπό την παρεμπόδιση της εισαγωγής οπλισμού από την Ε.Ο.Κ.Α., καθήκον που προηγουμένως εκτελείτο από το Βασιλικό Πολεμικό Ναυτικό (White, 1958· Κάρυος, 2014). Την ίδια χρονιά, τα Τ.Α.Ε. είχαν ενισχυθεί με 26 Βρετανούς ανακριτές για να βοηθήσουν στη διερεύνηση των σοβαρών αδικημάτων που σχετίζονταν με τον αγώνα της Ε.Ο.Κ.Α. (White, 1958). Περαιτέρω, στα 1958, δημιουργήθηκε ο *Κλάδος Πυροτεχνουργών*, ο οποίος υπαγόταν στο Τ.Α.Ε. Αρχηγείου και αποστολή του ήταν η ακρήστευση των βομβών που τοποθετούσε η Ε.Ο.Κ.Α.. Ο κλάδος, αρχικά στελεχώθηκε με ένα αξιωματικό και άντρες του Βρετανικού στρατού, ενώ αργότερα με μέλη της αστυνομίας (Browne, 1959).

7.4 Βρετανικές ενισχύσεις

Παρά τις μαζικές προσλήψεις ενός μεγάλου αριθμού Τουρκοκυπρίων αστυνομικών, οι Βρετανοί δεν μπορούσαν να βασιστούν αποκλειστικά σ' αυτούς για την αποκατάσταση της ομαλότητας, κυρίως λόγω του χαμηλού μορφωτικού τους επιπέδου και της ανεπαρκούς τους εκπαίδευσης. Ως εκ τούτου, ο κυβερνήτης Harting ζήτησε την άμεση απόσπαση αστυνομικών από το Ηνωμένο Βασίλειο. Σκοπός του κυβερνήτη ήταν η δημιουργία μίας μηχανοκίνητης αυτόνομης βρετανικής αστυνομικής μονάδας, στην οποία θα ανατίθετο η εκτέλεση πάσης φύσεως «ειδικών επιχειρήσεων». Πίστευε, επίσης, ότι τα μέλη αυτής της μονάδας θα αποτελούσαν πρότυπο προς μίμηση για τους Κύπριους συναδέλφους τους, τόσο σε θέματα πειθαρχίας όσο και επαγγελματικής αποδοτικότητας (Anderson, 1992). Το πρώτο απόσπασμα της Μονάδας Ηνωμένου Βασιλείου, έφθασε στην Κύπρο τον Ιανουάριο του 1956 και μέχρι το Μάρτιο του 1959, όπου ξεκίνησε η

σταδιακή αποχώρησή του, υπήρχαν περίοδοι που αριθμούσε μέχρι και 600 μέλη (White, 1956· Whymark, 1960). Ως κίνητρο για την απόσπαση, σε όλα τα μέλη της βρετανικής μονάδας, παραχωρείτο προαγωγή στον αμέσως επόμενο βαθμό (Αστυνομική Ακαδημία, 1997).

Η αυτόνομη λειτουργία της Μονάδας Ηνωμένου Βασιλείου, απέτυχε να επιφέρει την προσδοκώμενη θετική επίδραση στους ντόπιους αστυνομικούς. Μάλιστα η απειθαρχία την οποία επέδειξαν αρκετά από τα μέλη της, οφειλόταν στο γεγονός ότι ορισμένες από τις βρετανικές αστυνομίες, απέστειλαν στην Κύπρο μόνο τα ανεπιθύμητα τους μέλη. Όσον αφορά στην επιχειρησιακή της δράση, ούτε και εκεί επέφερε τα αναμενόμενα, κυρίως λόγω του ότι κανένα από τα μέλη της είχε τοπογραφική γνώση του νησιού και ούτε γνώριζε τη γλώσσα και την κουλτούρα των κατοίκων του. Οι Βρετανοί αστυνομικοί, συχνά δεν άντεχαν τις δυσκολίες όσο οι Κύπριοι συνάδελφοί τους, ενώ η λειτουργία τους σαν ένα ένοπλο επίλεκτο σώμα τους απομάκρυνε από τις ρουτίνες των συνηθισμένων αστυνομικών καθηκόντων (Anderson, 1992).

7.5 Αξιοποίηση πληροφοριών

Από τις αρχές του 1954, οι Βρετανικές Στρατιωτικές Μυστικές Υπηρεσίες, είχαν αναλάβει δράση για παρακολούθηση των δραστηριοτήτων που αφορούσαν τους υποστηρικτές της ένωσης με την Ελλάδα. Στο τομέα αυτό, οι αποικιοκράτες δεν έδειχναν καμία απολύτως εμπιστοσύνη στον Ειδικό Κλάδο Πληροφοριών της Αστυνομίας, αφού θεωρούσαν τους Ελληνοκύπριους αξιωματικούς που τον στελέχωναν, ως πηγές διαρροών ευαίσθητων πληροφοριών. Την ίδια χρονιά ο νέος Αρχηγός Αστυνομίας Robbins, αναδιοργάνωσε τον κλάδο, ξεκινώντας με την αντικατάσταση του μεγαλύτερου μέρους του προσωπικού του. Εισήγαγε, επίσης, νέες τεχνικές οι οποίες φάνηκε να αποδίδουν, έχοντας ως αποκορύφωμα τη σύλληψη του πλοιαρίου «Άγιος Γεώργιος» και του πληρώματος του που μετέφεραν οπλισμό από την Ελλάδα (Annual Report, 1954).

Όπως ήταν αναμενόμενο, με την έναρξη του αγώνα, η Ε.Ο.Κ.Α. στοχοποίησε αμέσως τα μέλη του κλάδου, με απειλές, επιθέσεις, ακόμη και εκτελέσεις. Αυτό επέφερε την εκούσια αδρανοποίηση αρκετών μελών του, καθώς και τη στρατολόγησή τους από την ίδια την Ε.Ο.Κ.Α., ως πληροφοριοδότες της. Η αντίδραση των Βρετανών σ' αυτά, συνδυαζόμενη με την ανάγκη για αποκόμιση όσων το δυνατόν πιο πολλών και αξιόπιστων πληροφοριών, ώθησε στη στελέχωση των ηγετικών θέσεων των Κλάδων Πληροφοριών με Βρετανούς αξιωματικούς και την απομάκρυνση όλων των Ελληνοκυπρίων μελών τους (Anderson,

1992). Επιπρόσθετα, ενοποίησαν τον Κλάδο με τις Βρετανικές Στρατιωτικές Μυστικές Υπηρεσίες, ενώ επιχειρησιακά υπάχθηκε απευθείας στον ίδιο τον κυβερνήτη. Το γεγονός αυτό, επέφερε μεν θετικά αποτελέσματα στο έργο του, πλην όμως τον αποστασιοποίησε πλήρως από την υπόλοιπη αστυνομία (Browne, 1959).

Οι Βρετανοί, στα πλαίσια των προσπαθειών τους, για εκμαίευση πληροφοριών, κατέβαλαν πολλές προσπάθειες για εξεύρεση εκπαιδευμένων ελληνόφωνων ανακριτών. Τούτο, κρινόταν ως επιβεβλημένο επειδή οι Βρετανοί πράκτορες δεν γνώριζαν την ελληνική γλώσσα και δεν μπορούσαν να κατανοούν στο σωστό βαθμό πολλές από τις πληροφορίες που συνέλεγαν. Η παρερμηνεία των πληροφοριών, πολλές φορές είχε ως συνέπεια να βλάπτουν λάθος άτομα και γι' αυτό αποθάρρυναν ακόμη περισσότερο τους εν δυνάμει πληροφοριοδότες τους. Πέραν αυτού, οι μέθοδοι που χρησιμοποιούσε ο Ειδικός Κλάδος Πληροφοριών, όπως και οι άλλες μονάδες των δυνάμεων ασφαλείας, ως επί το πλείστον ήταν ανορθόδοξες και πολλές από τις πληροφορίες που αποκομίζονταν ήταν απότοκα βασανιστηρίων και απάνθρωπης μεταχείρισης (Anderson, 1992).

7.6 Γυναίκες στην Αστυνόμευση

Μέχρι το 1957, ουδέποτε γυναίκα είχε υπηρετήσει στην Κύπρο ως μέλος της Αστυνομίας. Οι πρώτες γυναίκες αστυνομικοί, ήταν Αγγλίδες. Επρόκειτο για ένα απόσπασμα της Αστυνομικής Μονάδας Ηνωμένου Βασιλείου, που έφθασε στην Κύπρο στις 27 Μαΐου, 1957. Αποτελείτο από μία αστυνόμο, μία βοηθό αστυνόμο, οκτώ υπαστυνόμους και 43 λοχίες, οι οποίες ενεργούσαν βοηθητικά, λαμβάνοντας καταθέσεις από γυναίκες και παιδιά και στελεχώνοντας οδοφράγματα για τη σωματική έρευνα γυναικών. Περιπολούσαν, επίσης, στα χωριά για να έρχονται σε επαφή με γυναίκες, έχοντας ως σκοπό την άντληση πληροφοριών από αυτές (White, 1958). Την επόμενη χρονιά, τέσσερις Τουρκοκύπριες, μέλη της Επικουρικής Αστυνομίας, προσελήφθηκαν στην κανονική δύναμη και τοποθετήθηκαν στην Αστυνομική Σχολή για εκπαίδευση. Αυτές ήταν οι πρώτες Κύπριες αστυνομικοί (Browne, 1959). Τον Απρίλιο του 1959, μετά τις συμφωνίες για την ανεξαρτησία της Κύπρου, οι Βρετανίδες αστυνομικοί αποχώρησαν. Από τις τέσσερις εναπομείνουσες Κύπριες αστυνομικούς, οι τρεις παραιτήθηκαν μέχρι το τέλος του χρόνου, ενώ άλλες τέσσερις εγγράφηκαν προσωρινά στην αστυνομία στις αρχές του 1960, λίγο καιρό πριν από την ανακήρυξη της Δημοκρατίας (Whymark, 1960).

Κεφάλαιο 8

Η μετάβαση στην ανεξαρτησία

Οι αλλαγές στην αστυνόμευση, κατά τη διάρκεια του απελευθερωτικού αγώνα ήταν ιδιαίτερα έντονες. Η αστυνομία είχε πολιτικοποιηθεί και στρατιωτικοποιηθεί προς εξυπηρέτηση των αποικιοκρατών. Η δραματική μείωση του ποσοστού των Ελληνοκυπρίων αστυνομικών στο σύνολο της δύναμης και η παράλληλη αλματώδης αύξηση των Τουρκοκυπρίων, απέδειξε την εύνοια που είχαν οι αποικιοκράτες στους δεύτερους (Anderson, 1992). Αυτή η ανισομερής προς τον πληθυσμό αναλογία, αποτέλεσε ένα σοβαρό πρόβλημα κατά τις συνομιλίες για την εγκαθίδρυση της Κυπριακής Δημοκρατίας και του καταρτισμού του συντάγματός της. Κυρίως στην εθνική αναλογία του προσωπικού των δυνάμεων ασφαλείας, του στρατού και της δημόσιας υπηρεσίας, ευρύτερα. Εν τέλει, αποφασίστηκε όπως οι δυνάμεις ασφαλείας, οι οποίες αποτελούνταν από την αστυνομία και τη χωροφυλακή, να στελεχώνονται από 2.000 μέλη, εκ των οποίων ποσοστό 70% να είναι Ελληνοκύπριοι και 30% Τουρκοκύπριοι. Επειδή, όμως, ο αριθμός των υπηρετούντων Τουρκοκυπρίων αστυνομικών, εξαιρουμένων των επικουρικών, ήταν μεγαλύτερος από το ποσοστό που τους αναλογούσε, για να μην απολυθούν περιλήφθηκε πρόνοια στο Σύνταγμα η οποία επέτρεπε όπως κατά την αρχική περίοδο θα μπορούσαν να διατηρούν αναλογία μέχρι 40% (Σύνταγμα, 1960).

Στα χρόνια μετά την ανεξαρτησία, η Κυπριακή Αστυνομία συνέχισε να εργάζεται με το ίδιο νομικό πλαίσιο που άφησαν οι Βρετανοί. Ο περί Αστυνομίας Νόμος (Κεφ. 285), παρέμεινε σε ισχύ μέχρι το 2004, οπότε αντικαταστάθηκε από τον υφιστάμενο (Ν.73(I)/2004). Το ίδιο οι περί Αστυνομίας Γενικοί Κανονισμοί, οι Πειθαρχικοί Κανονισμοί και οι περί Προαγωγών Κανονισμοί (Police Regulations 279/1958· 280/1958· 281/1958), οι οποίοι αντικαταστάθηκαν το 1989 με τους αντίστοιχους υφιστάμενους (Κ.Δ.Π. 51/1989· 53/1989· 52/1989). Όσον αφορά στην οργάνωση της αστυνομίας και την εκτέλεση των καθηκόντων των μελών της για την αστυνόμευση της Κυπριακής Δημοκρατίας, οι οδηγίες που είχαν καθοριστεί στις αστυνομικές διατάξεις της αγγλοκρατίας (Browne, 1958), συνέχισαν να ισχύουν μέχρι το 1982, οπότε αναθεωρήθηκαν και επανεκδόθηκαν σε νέα μορφή (Αντωνίου, 1982). Όπως ήταν φυσικό, μέχρι την αντικατάστασή τους, τόσο η νομοθεσία όσο και οι αστυνομικές διατάξεις της αγγλοκρατίας, υπέστηκαν αρκετές επιμέρους τροποποιήσεις, οι οποίες αν και αποσκοπούσαν στην επίλυση λειτουργικών προβλημάτων, ωστόσο δεν επηρέασαν το ουσιαστικό τους περιεχόμενο. Ακόμη και μετά την αντικατάστασή τους, πολλές από τις βασικές τους πρόνοιες συνεχίζουν να ισχύουν έως σήμερα, είτε αυτούσιες είτε αναθεωρημένες.

Η συνέχιση των λειτουργιών αστυνόμευσης της αποικιοκρατίας για αρκετά χρόνια μετά την ανεξαρτησία, δεν αποτελεί μόνο φαινόμενο της Κύπρου. Σύμφωνα με τον Mawby (2003), το φαινόμενο αυτό έχει παρατηρηθεί και σε άλλες πρώην αποικίες, που απέκτησαν την ανεξαρτησία τους μετά από ένοπλο αγώνα. Τούτο, εκπηγάζει από το γεγονός ότι, αμέσως μετά την ανεξαρτησία μιας χώρας και κατά την προσπάθεια για μετάβαση από το αποικιακό μοντέλο αστυνόμευσης στο μετά-αποικιακό μοντέλο, συνήθως παρατηρείται αταξία ή εσωτερικές συγκρούσεις. Αυτή η έκρυθμη κατάσταση, έχει ως αναγκαστικό επακόλουθο τη συνέχιση των λειτουργιών κοινωνικού ελέγχου της αποικιακής αστυνόμευσης και από το νέο καθεστώς.

Κεφάλαιο 9

Συμπεράσματα

Η Κύπρος, στο πέρασμα των αιώνων έχει γνωρίσει πολυάριθμους κατακτητές. Ο καθένας τους, είχε εφαρμόσει δικούς του κανόνες και μηχανισμούς για την επιβολή της εξουσίας του και για την άσκηση κοινωνικού ελέγχου στους κατοίκους του νησιού. Ειδικότερα, οι δύο τελευταίοι κυρίαρχοι, Οθωμανοί και Βρετανοί, εφάρμοσαν μοναδικούς μηχανισμούς αστυνόμευσης, οι προεκτάσεις των οποίων εξακολουθούν να επηρεάζουν έως σήμερα πολλούς από τους τομείς της σύγχρονης κυπριακής αστυνόμευσης.

Η οθωμανική κατοχή της Κύπρου ξεκίνησε το 1571 και χωρίζεται σε δύο περιόδους. Την πρώτη περίοδο, που εκτείνεται μέχρι το 1839, η εφαρμογή του νόμου γινόταν από τους ιεροδικαστές καδήδες, σύμφωνα με το ιερό και εθιμικό ισλαμικό ποινικό δίκαιο. Η τάξη και ασφάλεια στην Κύπρο, εξασφαλιζόταν από τους καδήδες και τους σούπασηδες, οι οποίοι υποβοηθούνταν από διάφορα στρατιωτικά σώματα, όπως τους γενίτσαρους, τους σπαχήδες και τους κολ-αγάδες. Αστυνόμευση, ασκείτο και από άλλους κρατικούς αξιωματούχους, όπως τους μουδίρηδες και τους μουχτεσίπηδες. Όλοι τους, αποτελούσαν ένα συμπαγές σύστημα κοινωνικού ελέγχου, το οποίο με τη δυναμική του ισχύ και τη χρήση σκληρών μεθόδων, ουσιαστικά απέβλεπε στον απόλυτο έλεγχο και εκμετάλλευση του ντόπιου πληθυσμού.

Η δεύτερη περίοδος, του Τανζιμάτ, η οποία διήρκεσε από το 1839 μέχρι το 1878, χαρακτηρίζεται από την αναδιοργάνωση της αυτοκρατορίας και την ολική μεταρρύθμιση της νομοθεσίας, με σκοπό την προστασία της ζωής, της τιμής και της περιουσίας όλων των υπηκόων. Παρά τη σύντομη της διάρκεια, η περίοδος αυτή παρουσιάζει ιδιαίτερη σημασία, γιατί οι μεταρρυθμίσεις επηρέασαν ουσιαστικά και την Κύπρο, σε τέτοιο βαθμό ώστε το διαμορφωθέν νομικό-διοικητικό πλαίσιο, εξακολουθεί να επηρεάζει αρκετές λειτουργίες της αστυνομίας και της κρατικής μηχανής, έως σήμερα. Η ίδρυση της χωροφυλακής, το 1846, αποτελεί ορόσημο αφού είναι το πρώτο αστυνομικό σώμα που είχε δημιουργηθεί ποτέ για την εσωτερική ασφάλεια και τάξη της αυτοκρατορίας. Περαιτέρω, η θέσπιση την περίοδο αυτή, αριθμού νομοθετημάτων τα οποία οριοθετούσαν το εύρος των εξουσιών και των καθηκόντων που είχαν οι χωροφύλακες (ζαπτιέδες) και οι άλλοι κρατικοί αξιωματούχοι, όπως οι τεφτίσηδες και οι τσαούσηδες, έχει επηρεάσει καθοριστικά τους μηχανισμούς αστυνόμευσης που ακολούθησαν μεταγενέστερα οι Βρετανοί κατακτητές.

Η μεταβίβαση της εξουσίας στους Βρετανούς, σταδιακά επέφερε πληθώρα διοικητικών και νομικών μεταρρυθμίσεων, οι οποίες πρωτίστως αποσκοπούσαν στην εδραίωση της

κατοχής τους και στην επιβολή κοινωνικού ελέγχου στη νέα τους κτήση. Ανάμεσά τους, ήταν η ίδρυση της Κυπριακής Στρατιωτικής Αστυνομίας, η οποία λειτουργούσε και ως εντόπιος στρατός κατοχής. Το αξιοσημείωτο είναι ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των Τούρκων ζαπτιέδων της οθωμανικής περιόδου, εξακολούθησε να υπηρετεί και στη νέα αστυνομία. Παράλληλα, το αποικιακό πρότυπο αστυνόμευσης που διαμόρφωσαν οι Βρετανοί κατά τις πρώτες δεκαετίες διακυβέρνησης του νησιού, αν και βασιζόταν στα ιρλανδικά πρότυπα, εντούτοις πρόβαλλε εντονότερα τις οθωμανικές του επιρροές. Ιδίως, ο τρόπος λειτουργίας και η οργάνωση της αστυνομίας, καθώς και η εμπλοκή αξιωματούχων της τοπικής αυτοδιοίκησης (μουχτάρηδες και αγροφύλακες) στην αστυνόμευση, οδηγεί αβασάνιστα στο συμπέρασμα, ότι αυτό αποτέλεσε μια φυσική συνέχεια του οθωμανικού μοντέλου αστυνόμευσης. Περαιτέρω, η επαρκής οργάνωση της αστυνόμευσης σε ολόκληρο το νησί, με την ίδρυση αστυνομικών σταθμών υπαίθρου, καθώς και ο διαχωρισμός των αστυνομικών που ασχολούνταν με τη διερεύνηση σοβαρών αδικημάτων, αποτέλεσε την οργανωτική βάση πάνω στην οποία διαχωρίζονται έως σήμερα, οι γεωγραφικοί τομείς αστυνόμευσης ολόκληρης της Κύπρου.

Η περίοδος μετά την πλήρη αποικιοποίηση της Κύπρου, στα 1925, χαρακτηρίζεται από μία εκ βάθρων αναδιοργάνωση του νομικού συστήματος με την πλήρη εγκατάλειψη του οθωμανικού δικαίου και την εισαγωγή του κοινοδικαίου, το οποίο συνεχίζει να αποτελεί έως σήμερα το βασικό υπόβαθρο της κυπριακής έννομης τάξης. Το κύμα εκσυγχρονισμού της εποχής εκείνης, δεν άφησε ανεπηρέαστη την αστυνομία, τόσο οργανωτικά όσο και λειτουργικά στο επίπεδο των μηχανισμών αστυνόμευσης που ακολουθούσε. Σημαντική θεωρείται η σύσταση και λειτουργία των Τμημάτων Ανίχνευσης Εγκλημάτων, των Τμημάτων Τροχαίας και των Κλάδων Πληροφοριών, τόσο στο αρχηγείο όσο και στις επαρχίες, τα οποία εξακολουθούν να λειτουργούν το ίδιο αποτελεσματικά έως σήμερα.

Οι συνεχόμενες πολιτικές που εφάρμοζαν οι Βρετανοί για βελτίωση της αστυνόμευσης του νησιού, έμελλε να αναθεωρηθούν ριζικά στα τέσσερα τελευταία χρόνια της εξουσίας τους. Ο απελευθερωτικός αγώνας του 1955-59, οδήγησε τους Άγγλους στην εφαρμογή σκληρών πρακτικών κατασταλτικής αστυνόμευσης, τις οποίες είχαν δοκιμάσει και σε άλλες τους αποικίες. Μία από αυτές, ήταν η εφαρμογή του δόγματος «*διαίρει και βασίλευε*» όπου με τη στρατολόγηση στην αστυνομία ενός υπέρμετρα μεγάλου αριθμού τουρκοκυπρίων, κατόρθωσαν να αναπτύξουν το μίσος ανάμεσα στις δύο εθνικές κοινότητες του νησιού, γεγονός το οποίο έμελλε να επιφέρει τραγικά συνεπακόλουθα. Παρά τα αρνητικά της, η κατάσταση της περιόδου εκείνης, οδήγησε και στον περαιτέρω

εκσυγχρονισμό του τρόπου λειτουργίας της αστυνομίας, καθώς και στη δημιουργία νέων εξειδικευμένων αστυνομικών τμημάτων και μονάδων, ενώ για πρώτη φορά στην ιστορία, πραγματοποιήθηκε ένταξη γυναικών στην κυπριακή αστυνομία.

Αξιοσημείωτο αποτελεί και το γεγονός ότι για αρκετά χρόνια μετά την κυπριακή ανεξαρτησία, τόσο το νομικό πλαίσιο όσο και οι λειτουργίες κοινωνικού ελέγχου της αποικιακής αστυνόμευσης συνεχίστηκαν να υφίστανται και να λειτουργούν χωρίς ουσιαστικές μεταβολές. Αυτό οφείλεται στις εσωτερικές συγκρούσεις που ξέσπασαν στα πρώτα χρόνια, γεγονός που δεν επέτρεψε την εφαρμογή ενός ανεξάρτητου μετα-αποικιακού μοντέλου αστυνόμευσης.

Καταληκτικά, συμπεραίνεται ότι η πορεία εξέλιξης της κυπριακής αστυνόμευσης μέσα στους τέσσερις σχεδόν αιώνες οθωμανικής και βρετανικής κατοχής, έχει επηρεάσει δραστικά τόσο τον τρόπο λειτουργίας της σύγχρονης κυπριακής αστυνομίας όσο και την αστυνόμευση του τόπου, ευρύτερα.

Βιβλιογραφία

Ağakay, M.A. (1959). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Yeni Matbaa.

Anderson, D. (1992). Policing and communal conflict: the Cyprus Emergency, 1954-60. At D.M. Anderson and D. Killingray (eds), *Policing and Decolonization* (pp. 187-217). Manchester and New York: Manchester University Press.

Annual Report (1928). *Cyprus: Report for 1926*. London: His Majesty's Stationery Office.

Annual Report (1930). *Cyprus: Report for 1929*. London: His Majesty's Stationery Office.

- Annual Report (1936a). *Annual Report on the Social and Economic Progress of the People of Cyprus, 1934*. London: His Majesty's Stationery Office.
- Annual Report (1936b). *Annual Report on the Social and Economic Progress of the People of Cyprus, 1935*. London: His Majesty's Stationery Office.
- Annual Report (1937). *Annual Report on the Social and Economic Progress of the People of Cyprus, 1936*. London: His Majesty's Stationery Office.
- Annual Report (1954). *Colonial Reports: Cyprus, 1953*. Nicosia: Cyprus Government Printing Office.
- An Ordinance as to the appointment and powers of Police Magistrates in the Towns of Nicosia, Larnaca and Limassol (1879, May 8). *Cyprus Ordinance, no XXVI. 1879*. Cyprus State Archives, ref. no. SA03/657.
- Antoniou, S. (1974). *Annual report on the Cyprus Police Force for the year 1973*. Nicosia: Police Force Headquarters.
- Αντωνίου, Σ. (1982). *Αστυνομικές Διατάξεις*. Αστυνομική Δύναμη Κύπρου.
- Armstrong, F., Studdy, H. and White. G. (1956). *Report of the Cyprus Police Commission, 1956*. Nicosia: Cyprus Government Printing Office.
- Αρχηγείο Αστυνομίας (2016). *Τηλεφωνικός Κατάλογος Αστυνομίας Κύπρου*. Λευκωσία: Τμήμα Τεχνολογικής Ανάπτυξης.
- Ashmore, J. (1947). *Annual Report on the Cyprus Police Force for the Year 1946*. Nicosia: Government Printing Office.
- Ashmore, J. (1950). *Annual Report on the Cyprus Police Force for the Year 1949*. Nicosia: Government Printing Office.
- Ashmore, J. (1951). *Annual Report on the Cyprus Police Force for the Year 1950*. Nicosia: Government Printing Office.
- Ashmore, J. & Kyprianou, A. (1934). *The Cyprus Police Manual*. Nicosia Printer.
- Αστυνομική Ακαδημία. (1997). *Καταγωγή και Σύντομη ιστορία της Κυπριακής Αστυνομίας (Σημειώσεις, αρ.2)*. Αθαλάσσα: Αστυνομική Ακαδημία Κύπρου.
- Αστυνομική Διάταξη 1/4 (2016, Φεβρουάριος 1). *Εφημερίδα Αστυνομίας*. Λευκωσία: Αστυνομική Ακαδημία.

- Αστυνομική Διάταξη 1/11 (2013, Αύγουστος 19). *Αστυνομικοί Σταθμοί*. Λευκωσία: Αστυνομική Ακαδημία.
- Αστυνομική Διάταξη 1/20 (2012, Σεπτέμβριος 3). *Αριθμητική Δύναμη και Κατανομή Καθηκόντων Επαρχιακών Αστυνομικών Διευθύνσεων*. Λευκωσία: Αστυνομική Ακαδημία.
- Αστυνομική Διάταξη 3/2 (2016, Φεβρουάριος 1). *Επαρχιακά Τ.Α.Ε.*. Λευκωσία: Αστυνομική Ακαδημία.
- Αστυνομική Διάταξη 4/8 (2014, Οκτώβριος 15). *Σκοποβολή*. Λευκωσία: Αστυνομική Ακαδημία.
- Αστυνομική Διάταξη 4/16 (2016, Φεβρουάριος 1). *Πιστοποιητικό Ικανότητας Κατοχής και Χρήσης Υπηρεσιακού Οπλισμού*. Λευκωσία: Αστυνομική Ακαδημία.
- Αστυνομική Διάταξη 5/8 (2016, Νοέμβριος 17). *Χειρισμός Υπηρεσιακών Όπλων*. Λευκωσία: Αστυνομική Ακαδημία.
- Αστυνομική Διάταξη 5/50 (2015, Ιανουάριος 27). *Περιουσία που Βρέθηκε ή Χάθηκε*. Λευκωσία: Αστυνομική Ακαδημία.
- Αυτοκρατορικών Χάττι – Σερίφ. (1839). Στο Δ. Νικολαΐδου (Επιμ. & Μετάφρ.), *Οθωμανικοί Κώδικες: ήτοι συλλογή των εν ενεργεία Νόμων, Κανονισμών, Διαταγμάτων και Οδηγιών της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας* (σσ. 13-17). Κωνσταντινούπολη: Τυπογραφείο Επταλόφου. Διαθέσιμο από <http://medusa.libver.gr/handle/123456789/3875>.
- Baker, S. (1879). *Cyprus as I saw it in 1879*. London: Macmillan and Co.
- Βασιλακάκης, Ε. & Παπασάββας, Σ. (2002). *Στοιχεία Κυπριακού Δικαίου*. Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλας.
- Brayant, R. (2003). Bandits and “Bad Characters”: Law as Anthropological Practice in Cyprus. *Law and History Review*, 21 (2), 243-269.
- Brambilla, E. (2009). Convivencia under Muslim rule: the Island of Cyprus after the Ottoman Conquest. Ανακτήθηκε Ιούλιος 22, 2016, από <http://www.cliohworld.net/onlread/6/12.pdf>
- Browne, J. (1958). *Force Standing Orders*. Nicosia: Police Headquarters.
- Browne, J. (1959). *Annual Report on the Cyprus Police Force for the Year 1958*. Nicosia: Cyprus Government Printing Office.
- Burke, U. R. (1888a). Cyprus under British Rule. Στο: Κ. Δημητρίου (Επιμ.), *Βικτωριανά Κείμενα για την Κύπρο 1878 -1891* (2000, σελ. 235 -248). Λευκωσία: Κέντρο Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου.

- Burke, U. R. (1888b). What we have done for Cyprus. Στο: Κ. Δημητρίου (Επιμ.), *Βικτωριανά Κείμενα για την Κύπρο 1878 - 1891* (2000, σελ. 249 - 272). Λευκωσία: Κέντρο Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου.
- Burke, U. R. (1891). Cyprus. Στο: Κ. Δημητρίου (Επιμ.), *Βικτωριανά Κείμενα για την Κύπρο 1878 - 1891* (2000, σελ. 273-301). Λευκωσία: Κέντρο Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου.
- Γρίβας, Γ. (2014). *Απομνημονεύματα Αγώνος ΕΟΚΑ 1955-59*. Αθήνα: Πελασγός.
- Clarke, E. (1801). Travels in various countries of Europe, Asia and Africa. At C. D. Cobham (ed.), *Excerpta Cypria: Materials for a history of Cyprus* (1969, pp.378-390). New York: Kraus Reprint co.
- Colonial Office (1956). *Cyprus: Report for the year 1955*. Nicosia: Cyprus Government Printing Office.
- Cyprus Police (1951). *Force Orders*. Nicosia: Government Printer.
- Cyprus Police (1953). *Instruction Manual*. Nicosia: Government Printer.
- Δημητριάδου, Μ. (1989). *Λεξικό Ελληνο – Τουρκικόν, Τουρκο – Ελληνικό*. Αθήνα: Εκδόσεις Κακουλίδη.
- Demetriou, Ch. (2008). Big Structures, Social Boundaries, and Identity in Cyprus, 1400-1700. *American Behavioral Scientist*, 51(10), 1477-1497.
- Drummond, A. (1754). Travels through different cities of Germany, Italy, Greece and several parts of Asia. At C. D. Cobham (ed.), *Excerpta Cypria: Materials for a history of Cyprus* (1969, pp.271-305). New York: Kraus Reprint co.
- Dixon, H. (1879). *British Cyprus*. London: Chapman and Hall.
- Durmaz, H. (2007). *Officer Attitudes Toward Organizational Change in the Turkish National Police*. Texas: University of North Texas.
- Erdoğan, A. (2001). The Judicial Court in Ottoman Cyprus (1580-1640). *Tarih Incelemeleri Dergisi*, XVI, 9-19. Ανακτήθηκε Σεπτέμβριος, 2, 2016, από: http://egeweb2.ege.edu.tr/tid/dosyalar/XVI_2001/TIDXVI-2001-02.pdf
- Foley, C. (1975). *Struggle for Cyprus*. Hoover: Institution Press.
- Frankland, C. (1830). Travels to and from Constantinople. At C. D. Cobham (ed.), *Excerpta Cypria: Materials for a history of Cyprus* (1969, pp.456-459). New York: Kraus Reprint co.
- Gallagher, A. (1926). *Standing Orders and Regulations of the Cyprus Military Police*. Nicosia: Government Printing Office.

- Gazioğlu, A. (2001). Turkish Rule and Tolerance in Cyprus 1571-1878. *Journal of International Affairs*, VI (3). Ανακτήθηκε Σεπτέμβριος 13, 2016, από <http://sam.gov.tr/wp-content/uploads/2012/02/AhmetGazioglu3.pdf>
- Georghallides, G. (1979). *A Political and Administrative History of Cyprus 1918-1926*. Nicosia: Cyprus Research Centre.
- Gerrah, I. (2008). Democratization of Policing: The Case of the Turkish Police. At. M.R. Haberfeld & I. Gerrah (ed.), *Comparative Policing: The struggle for Democratization* (pp. 183-221). New York: Sage Publications.
- Gulloch, W. (1938). *Report on the Cyprus Police Force for the Year 1937*. Nicosia: The Cyprus Government Printing Office.
- Ιορδάνου, Μ. (2006). *Κυπριακή Αστυνομία: Από τα κλασικά χρόνια ως τον 21^ο αιώνα*.
- Harris, S.E. (2007). *Colonial Forestry and Environmental History: British Policies on Cyprus, 1878 -1960*. Austin: The University of Texas.
- Jandarma Genel Komutanlığı (2016). *Jandarma Genel komutanlığı Tarihiçesi*. Ανακτήθηκε Ιούλιος 12, 2016, από http://www.jandarma.gov.tr/ust_menu/tarihçe.htm.
- Jandarma Genel Komutanlığı (2016). *The short history of Gendarmerie General Command*. Ανακτήθηκε Ιούλιος 12, 2016, από <http://www.jandarma.gov.tr/ing/start.htm>.
- Jennings, R. (1993). *Christians and Muslims in Ottoman Cyprus and the Mediterranean World, 1571-1640*. New York & London: New York University Press.
- Καζαμιάς, Γ. (2010). *Κυπριακή Δημοκρατία 1960-1974: από την ανεπιθύμητη ανεξαρτησία στην Τουρκική Εισβολή* (Κεφ.21). Εναλλακτικό Διδακτικό Υλικό. Λευκωσία: Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου.
- Κανονισμός περί αστυνομικοπολιτικής και δικαστικής διοικήσεως της Νομαρχίας Κωνσταντινουπόλεως. (1870). Στο Δ. Νικολαΐδου (Επιμ. & Μετάφρ.), *Οθωμανικοί Κώδικες: ήτοι συλλογή των εν ενεργεία Νόμων, Κανονισμών, Διαταγμάτων και Οδηγιών της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας* (σσ. 952-966). Κωνσταντινούπολη: Τυπογραφείο Επταλόφου. Διαθέσιμο από <http://medusa.libver.gr/handle/123456789/3875>.
- Κανονισμός περί των αστικών καθηκόντων της χωροφυλακής. (1869). *Οδηγία περί των στρατιωτικών καθηκόντων της χωροφυλακής. (1869)*. Στο Δ. Νικολαΐδου (Επιμ. & Μετάφρ.), *Οθωμανικοί Κώδικες: ήτοι συλλογή των εν ενεργεία Νόμων, Κανονισμών, Διαταγμάτων και Οδηγιών της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας* (σσ. 967-973). Κωνσταντινούπολη: Τυπογραφείο Επταλόφου. Διαθέσιμο από <http://medusa.libver.gr/handle/123456789/3875>.
- Κανονισμός περί Χωροφυλακής. (1869). Στο Δ. Νικολαΐδου (Επιμ. & Μετάφρ.), *Οθωμανικοί Κώδικες: ήτοι συλλογή των εν ενεργεία Νόμων, Κανονισμών, Διαταγμάτων και Οδηγιών της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας* (σσ. 382-388).

Κωνσταντινούπολη: Τυπογραφείο Επταλόφου. Διαθέσιμο από <http://medusa.libver.gr/handle/123456789/3875>.

Καπαρδής, Α. (2001). *Κοινωνία, Έγκλημα και Ποινική Δικαιοσύνη στην Κύπρο, 1878 – 2000: Τα πρώτα Χρόνια της Βρετανικής Κυριαρχίας (Τόμος 1)*. Αθήνα – Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

Καρεκλάς, Γ. (1985). Αστυνομία Κύπρου. Στο: *Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια* (τόμος 3, σσ. 44-52). Λευκωσία: Φιλόκυπρος.

Κάρυος, Α. (2014). Η Βρετανία και η αστυνόμευσή της Επανάστασης στην Κύπρο, Απρίλιος 1955 – Μάρτιος 1956: το προοίμιο της κλιμάκωσης του Κυπριακού Αγώνα. *Εθνική Φρουρά & Ιστορία* (31), 34-51.

Κεσσιάν, Κ. (1989). *Λευκωσία: Η πρωτεύουσα της Κύπρου άλλοτε και τώρα*. Λευκωσία: Μούφλον.

Kinneir, J. (1818). Journey through Asia Minor, Armenia and Kurdistan. At C. D. Cobham (ed.), *Excerpta Cypria: Materials for a history of Cyprus* (1969, pp.412-418). New York: Kraus Reprint co.

«ΚΚΤC» Polis Genel Müdürlüğü (2016). *Osmanlı Zabıtası'ndan Polis Genel Müdürlüğü'ne*. Ανακτήθηκε, Σεπτέμβριος 26, 2016, από: <http://www.polis.gov.ct.tr/tarih.aspx.html>

Κρατικό Αρχείο. (χ.η). *Secretarial Archives Occupation: Documents 1878*. SA02/205, SA02/817, SA02/893. Διαθέσιμο από [http://www.mjpo.gov.cy/mjpo/statearchive.nsf/C097CD3F4E995EEAC2257D5C00338E5D/\\$file/SA02.pdf](http://www.mjpo.gov.cy/mjpo/statearchive.nsf/C097CD3F4E995EEAC2257D5C00338E5D/$file/SA02.pdf)

Κρατικό Αρχείο. (χ.η.). *Secretarial Archives Occupation: Documents 1879*. SA03/605. Διαθέσιμο από [http://www.mjpo.gov.cy/mjpo/statearchive.nsf/C097CD3F4E995EEAC2257D5C00338E5D/\\$file/SA03.pdf](http://www.mjpo.gov.cy/mjpo/statearchive.nsf/C097CD3F4E995EEAC2257D5C00338E5D/$file/SA03.pdf)

Krause, L. & Clifford, M. (χ.η.). *Standard Catalog of World Coins 1801-1900*, 2nd edition. New York: Krause Publications.

Κυπριακή Δημοκρατία (1960). *Σύνταγμα Κυπριακής Δημοκρατίας*. (Αναθεωρημένο έως Σεπτέμβριο, 2016). Λευκωσία: Αστυνομική Ακαδημία.

Mariti, G. (1769). Ταξίδια στο νησί της Κύπρου. Στο Α. Παυλίδης (Επιμ. Και μετάφρ.), *Η Κύπρος ανά τους αιώνες μέσα από τα κείμενα ξένων επισκεπτών της*. Τόμος δεύτερος (1994, σσ. 825 - 920). Λευκωσία: Φιλόκυπρος.

Mawby, R. (2003). Models of Policing. At T. Newburn (ed.), *Handbook of Policing* (pp. 15-40). Devon: Willan Publishing.

Μαχλουζαρίδη, Π. (1973). *Οργάνωση και εξέλιξη της Κυπριακής Αστυνομίας*. Μέρος Α' – Περίοδος μέχρι του 1900. Λευκωσία.

Μαχλουζαρίδη, Π. (1976α). Ιστορία της Κυπριακής Αστυνομίας: Βιβλίο II – Περίοδος 1901-1930. *Αστυνομικά Χρονικά*, ΙΑ'(1), 8-11.

- Μαχλουζαρίδη, Π. (1976β). Ιστορία της Κυπριακής Αστυνομίας: Βιβλίο ΙΙ – Περίοδος 1901-1930. *Αστυνομικά Χρονικά*, ΙΑ'(4), 133-136.
- Μαχλουζαρίδη, Π. (1977). Ιστορία της Κυπριακής Αστυνομίας: Βιβλίο ΙΙ – Περίοδος 1901-1930. *Αστυνομικά Χρονικά*, ΙΒ'(3-4), 110-113.
- Μαχλουζαρίδη, Π. (1978α). Ιστορία της Κυπριακής Αστυνομίας: Βιβλίο ΙΙ – Περίοδος 1901-1930. *Αστυνομικά Χρονικά*, ΙΓ'(1-2), 20-23.
- Μαχλουζαρίδη, Π. (1978β). Ιστορία της Κυπριακής Αστυνομίας: Βιβλίο ΙΙ – Περίοδος 1901-1930. *Αστυνομικά Χρονικά*, ΙΓ'(3-4), 98-100.
- Μαχλουζαρίδη, Π. (1984). Ιστορία της Κυπριακής Αστυνομίας: Βιβλίο ΙΙΙ – Περίοδος 1931-1940. *Αστυνομικά Χρονικά*, ΙΘ'(1), 29-33.
- Neocleous, A. & Bevir, D. (2000). Legal History. At D. Campbell (ed.), *Introduction to Cyprus Law* (pp. 1- 14). New York: Yorkhill Law Publishing.
- Newburn, T. & Reiner, R. (2007). Policing and the Police. At M. Maguire, R. Morgan and R. Reiner (eds.), *The Oxford Handbook of Criminology* (pp.910 - 952). New York: Oxford University Press.
- Νικολαΐδου, Δ. (1869). *Οθωμανικοί Κώδικες: ήτοι συλλογή των εν ενεργεία Νόμων, Κανονισμών, Διαταγμάτων και Οδηγιών της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας*. Κωνσταντινούπολη: Τυπογραφείο Επταλόφου. Διαθέσιμο από <http://medusa.libver.gr/handle/123456789/3875>.
- Νόμος περί της νέας διαίρεσεως της Αυτοκρατορίας εις Γενικάς Διοικήσεις υπό την επωνυμίαν Βιλαγετ (Νομαρχίαι).{----}, Στο Δ. Νικολαΐδου (Επιμ. & Μετάφρ.), *Οθωμανικοί Κώδικες: ήτοι συλλογή των εν ενεργεία Νόμων, Κανονισμών, Διαταγμάτων και Οδηγιών της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας* (σσ. 72-103). Κωνσταντινούπολη: Τυπογραφείο Επταλόφου. Διαθέσιμο από <http://medusa.libver.gr/handle/123456789/3875>.
- Οδηγίαί επεξηγούσαι τα περί εκλογής των προς έρευναν και εξακρίβωσιν (τεφτίς μεμουρί) υπαλλήλων, και περί διεξαγωγής της ανατεθειμένης αυτοίς υπηρεσίας. (1869). Στο Δ. Νικολαΐδου (Επιμ. & Μετάφρ.), *Οθωμανικοί Κώδικες: ήτοι συλλογή των εν ενεργεία Νόμων, Κανονισμών, Διαταγμάτων και Οδηγιών της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας* (σσ. 367-372). Κωνσταντινούπολη: Τυπογραφείο Επταλόφου. Διαθέσιμο από <http://medusa.libver.gr/handle/123456789/3875>.
- Οδηγίαί περί των καθηκόντων των Γενικών Διοικητών, Υποδιοικητών και Δημάρχων. (1859). Στο Δ. Νικολαΐδου (Επιμ. & Μετάφρ.), *Οθωμανικοί Κώδικες: ήτοι συλλογή των εν ενεργεία Νόμων, Κανονισμών, Διαταγμάτων και Οδηγιών της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας* (σσ. 792-804). Κωνσταντινούπολη: Τυπογραφείο Επταλόφου. Διαθέσιμο από <http://medusa.libver.gr/handle/123456789/3875>.
- Οδηγίαί περί των καθηκόντων των δημαρχιακών κλητήρων (τσαούσιδων). (1870). Στο Δ. Νικολαΐδου (Επιμ. & Μετάφρ.), *Οθωμανικοί Κώδικες: ήτοι συλλογή των εν ενεργεία*

Νόμων, Κανονισμών, Διαταγμάτων και Οδηγιών της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας (σσ. 944-949). Κωνσταντινούπολη: Τυπογραφείο Επταλόφου. Διαθέσιμο από <http://medusa.libver.gr/handle/123456789/3875>.

Οδηγία περί των στρατιωτικών καθηκόντων της χωροφυλακής. (1869). Στο Δ. Νικολαΐδου (Επιμ. & Μετάφρ.), *Οθωμανικοί Κώδικες: ήτοι συλλογή των εν ενεργεία Νόμων, Κανονισμών, Διαταγμάτων και Οδηγιών της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας* (σσ. 974-979). Κωνσταντινούπολη: Τυπογραφείο Επταλόφου. Διαθέσιμο από <http://medusa.libver.gr/handle/123456789/3875>.

Οι περί Αστυνομίας (Πειθαρχικοί) Κανονισμοί, Κ.Δ.Π. 53/1989 (2015). Λευκωσία: Αστυνομική Ακαδημία.

Οι περί Αστυνομίας (Προαγωγές) Κανονισμοί. (1989, Μάρτιος, 3). Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας, Κ.Δ.Π. 52/1989, σσ. 179-186.

Οι περί Αστυνομίας (Γενικοί) Κανονισμοί, Κ.Δ.Π. 51/1989 (2016). Λευκωσία: Αστυνομική Ακαδημία.

Ο περί Αγροφυλάκων Νόμος, Κεφ. 287. (1959). Ανακτήθηκε, Σεπτέμβριος 2, 2016, από: <http://www.leginet.eu>

Ο περί Αστυνομίας Νόμος, Ν.73(Ι)/2004. (2016). Λευκωσία: Αστυνομική Ακαδημία.

Ο περί Δήμων Νόμος, Ν.111/1985. (2014). Ανακτήθηκε, Σεπτέμβριος 29, 2016, από: <http://www.leginet.eu>

Ο περί Δικαστηρίων Νόμος, Ν.1/1960. (2013). Ανακτήθηκε, Φεβρουάριος 26, 2017, από: <http://www.leginet.eu>

Ο περί Κοινοτήτων Νόμος, Ν.86(Ι)/1999. (2016). Ανακτήθηκε, Φεβρουάριος 27, 2017, από: <http://www.leginet.eu>

Ο περί Χωρητικών Αρχών Νόμος, Κεφ.244. (1999). Ανακτήθηκε, Φεβρουάριος 27, 2017, από: <http://www.leginet.eu>

Orr, C. (1918). *Cyprus Under British Rule*. London: Robert Scott Roxburghe House Paternoster Row.

Παντελίδου, Α. & Χατζηκωστή, Κ. (1999). *Ιστορία της Κύπρου: Μεσαιωνική – Νεότερη*. Λευκωσία: Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού.

Παυλίδης, Α. (1992). *Ιστορία της Νήσου Κύπρου από το 1192 μέχρι το 1571*. Τόμος τρίτος. Λευκωσία: Φιλόκυπρος.

Police (General) Regulations. (1958, April 30). *The Cyprus Gazette*, Regulation 279/1958, pp. 273- 294.

- Police (Discipline) Regulations. (1958, April 30). The Cyprus Gazette, Regulation 280/1958, pp. 295-306.
- Police (Promotion) Regulations. (1958, April 30). The Cyprus Gazette, Regulation 281/1958, pp. 307-310.
- Police, Law 2 of 1878. (1979). At S. Fisher (ed.), *The statute Laws of Cyprus 1878-1923*. London: Waterlow & Sons Ltd.
- Police Law (Amendment of law II of 1878), Law 16/1923. (1924). At W. Archer (ed.), *The statute Laws of Cyprus 1923*. Nicosia: Government Printing Office.
- Police Law, Cap, 285 (1959). At C. Tornaritis (ed.), *The statute Laws of Cyprus in force on 1st day of April, 1959*. London: Roworth Ltd.
- Purcell, H. (1969). *Cyprus*. London: Ernest Benn Ltd.
- Rappas, A. (2006). The Cypriot Colonial Civil Servant: Practical Agency Through Uncertain Identities. *The Cyprus Review*, 18(1) 121 – 136. Nicosia: University of Nicosia.
- Reddaway, J. (1987). *Burdened with Cyprus: The British Connection*. London: Weidenfeld & Nicolson.
- Rural Police Code, Law XVI/1923 (1923). At A.E. Gallagher (ed.), *Rural Police Code and the Standing Orders and Regulations for Rural Constables* (pp. 5-17). Nicosia: Government Printing Office.
- Salvator, L. (1873). Λευκωσία, η πρωτεύουσα της Κύπρου. Στο Α. Παυλίδης (Επιμ. Και μετάφρ.), *Η Κύπρος ανά τους αιώνες μέσα από τα κείμενα ξένων επισκεπτών της*. Τόμος τρίτος (1995, σσ. 1120-1148). Λευκωσία: Φιλόκυπρος.
- Σαρρής, Ν. (1990). *Οσμανική Πραγματικότητα: Συστημική Παρά-θεση Δομών και Λειτουργιών*. Τόμος Ι. Το Δεσποτικό Κράτος. Αθήνα: Εκδόσεις Αρσενίδης.
- Scott – Stevenson, E. (1880). *Our Home in Cyprus*. London: Chapman & Hall.
- Standing Orders of the Cyprus Police (1896). At A.E. Kershaw (ed.), *Standing Orders and Regulations of the Cyprus Police* (pp.1-192). Nicosia: Government Printing Office.
- Stochove, E. (1643). Voyage du Sieur de Stochove, fait es annees 1630, 1631, 1632, 1633. At C. D. Cobham (transl., ed.), *Excerpta Cypria: Materials for a history of Cyprus* (1969, pp.215-218). New York: Kraus Reprint co.
- Στυλιανού, Π. (1984). *Το κίνημα του Οκτώβρη του 1931 στην Κύπρο*. Λευκωσία.
- Thoma, A. (2000). Criminal Law and Procedure. At D. Campbell (ed.), *Introduction to Cyprus Law* (pp. 459- 484). New York: Yorkhill Law Publishing.
- Tuncay, F. & Καρατζάς, Λ. (2000). *Türkçe Yunanca Sözlük - Τουρκοελληνικό Λεξικό*. Αθήνα: Κέντρο Ανατολικών Γλωσσών και Πολιτισμού.

- Υπόμνημα της Α.Υ. του επί των Εξωτερικών Υπουργού της Υ. Πύλης προς τους εν Κωνσταντινουπόλει Αντιπροσώπους των Μεγάλων Δυνάμεων περί της εφαρμογής του Χάττι – Χουμαγιούν. (----). Στο Δ. Νικολαΐδου (Επιμ. & Μετάφρ.), *Οθωμανικοί Κώδικες: ήτοι συλλογή των εν ενεργεία Νόμων, Κανονισμών, Διαταγμάτων και Οδηγιών της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας* (σσ. 40-50). Κωνσταντινούπολη: Τυπογραφείο Επταλόφου. Διαθέσιμο από <http://medusa.libver.gr/handle/123456789/3875>.
- Varnava, A. (2009). *British Imperialism in Cyprus, 1878 – 1915: The Inconsequential Possession*. Manchester: University Press.
- Varnava, A. (2012). British Military Intelligence in Cyprus during the Great War. *War in History* 19(3) 353 -378. SAGE.
- Χατζηδημητρίου, Κ. (1987). *Ιστορία της Κύπρου*. Λευκωσία: Συνεργατικό Τυπογραφείο.
- Χατζηδημητρίου, Μ. (2016). *Εγκληματολογία: Η Κοινοτική Αστυνόμευση στην Κύπρο*. Λευκωσία: Εκδόσεις Εν Τύποις.
- Χάττι Χουμαγιούν. (1856). Στο Δ. Νικολαΐδου (Επιμ. & Μετάφρ.), *Οθωμανικοί Κώδικες: ήτοι συλλογή των εν ενεργεία Νόμων, Κανονισμών, Διαταγμάτων και Οδηγιών της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας* (σσ. 21-39). Κωνσταντινούπολη: Τυπογραφείο Επταλόφου. Διαθέσιμο από <http://medusa.libver.gr/handle/123456789/3875>.
- Χιδίρογλου, Π. (1975). Διοικητικοί τίνες θεσμοί της Τουρκοκρατίας εν Κύπρω. Στο: *Κυπριακά Σπουδαί*, ΛΗ'-ΛΘ', σσ. 95-110. Λευκωσία: Εταιρεία Κυπριακών Σπουδών.
- White, G. (1956). *Annual Report on the Cyprus Police Force for the Year 1955*. Nicosia: Cyprus Government Printing Office.
- White, G. (1957). *Annual Report on the Cyprus Police Force for the Year 1956*. Nicosia: Cyprus Government Printing Office.
- White, G. (1958). *Annual Report on the Cyprus Police Force for the Year 1957*. Nicosia: Police Headquarters.
- Whymark, L. (1960). *Annual Report on the Cyprus Police Force for the Year 1959*. Nicosia: Police Headquarters.